

HOTĂRĂRILE CEDO **ÎN** **CAUZELE ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI**

2010

**ANALIZĂ
CONSECINȚE
AUTORITĂȚI POTENȚIAL RESPONSABILE**

***
***

EDITURA UNIVERSITARĂ

CONCLUZII ȘI ANEXE

www.hotararicedo.ro

www.hotararicedo.ro

CONCLUZII

La sfârșitul anului 2010, pe rolul Curții erau înregistrate aproximativ 140.000 de plângeri¹. Ca și în anii precedenți, 4 state "dețineau" mai mult de jumătate din plângeri (55,9%): 28,9% împotriva Rusiei, 10,9% împotriva Turciei, 8,6% împotriva României și 7,5% împotriva Ucrainei.

Cele mai multe hotărâri s-au pronunțat împotriva Turciei (278), Rusiei (216), României (143), Ucrainei (109), Poloniei (107) și Italiei (98)².

Potrivit datelor oficiale oferite de Agentul Governamental pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului³, în anul 2010, Curtea a analizat 3.800 de plângeri îndreptate împotriva României, din care 2.134 au fost respinse de un complet format din judecătorul unic, iar 1.441 de plângeri au fost respinse de un complet de 3 judecători.

Curtea a pronunțat 220 de hotărâri și decizii împotriva României. În 47 de hotărâri sau decizii pronunțate după comunicarea cauzei, Curtea a respins plângerile reclamanților. În 29 de cazuri Curtea a radiat cauzele de pe rol ca urmare a înțelegerii amiabile intervenite între reclamant și Statul Român ori a declarațiilor unilaterale ale Statului Român (8 decizii) ori pentru că reclamanții nu mai doreau menținerea cererii sau că nu se mai impunea continuarea examinării cererii (21 de decizii).

În 135 de hotărâri, s-a constatat încălcarea a cel puțin unui drept prevăzut de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, după cum urmează:

- 72 de hotărâri au constatat nerespectarea dreptului la un proces echitabil (articolul 6), sub următoarele aspecte: neexecutarea hotărârilor judecătorești definitive și irevocabile (30 de hotărâri); accesul la o instanță (10 hotărâri); durata procedurilor judiciare civile sau penale (16 hotărâri); nerespectarea principiului securității raporturilor juridice ca urmare a anulării unor hotărâri judecătorești definitive (7 hotărâri); nemotivarea hotărârilor judecătorești (8 hotărâri);

- 61 de hotărâri au constatat încălcarea dreptului de proprietate (articolul 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție);

- 21 de hotărâri au constatat nerespectarea dreptului de a nu fi supus torturii sau tratamentelor inumane sau degradante (articolul 3), sub aspect material și procedural (dintre acestea, 16 hotărâri au privit condițiile neadecvate de detenție din penitenciare);

- 15 hotărâri au constatat nerespectarea dreptului la libertate și la siguranță (articolul 5).

Astfel, ca și în anii precedenți, în majoritatea hotărârilor s-a constatat încălcarea dreptului la un proces echitabil și a dreptului de proprietate, prevăzute de art. 6 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție⁴.

Cea mai scurtă procedură, de circa 2 ani și 2 luni, a vizat situația unei case naționalizate, iar cea mai lungă, de aproape 12 ani, a vizat încălcarea dreptului la viață al unei persoane, în cauza *Cărăbulea împotriva României*.

---

¹ A se vedea Raportul pentru anul 2010 al Curții Europene a Drepturilor Omului, p. 11 și următoarele - <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/228A8FEA-3722-4FF5-BB6C-C557849AEBE2/0/Rapportannuel2010janvier2011prov2.pdf>

² Dispoziția din Convenție care a determinat cele mai multe încălcări este art. 6, în primul rând în ceea ce privește dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil, apoi în ceea ce privește dreptul la un proces echitabil. Urmează art. 5 (dreptul la libertate și siguranță) și art. 3 din Convenție (interzicerea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante). Turcia este țara care înregistrează cele mai multe condamnări pentru cel puțin o încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale (228 de hotărâri), urmată de Rusia (204 de hotărâri), România (135 de hotărâri), Ucraina (107 de hotărâri) și Polonia (87 de hotărâri).

³ A se vedea <http://www.mae.ro/node/6779> - Conferința Agentului Governamental pentru CEDO, Răzvan-Horațiu Radu.

⁴ A se vedea și Radu Chiriță, *România în fața CEDO în perioada ianuarie 2010 – august 2010*, în Curierul Judiciar nr. 9/2010, p. 491 și urm.

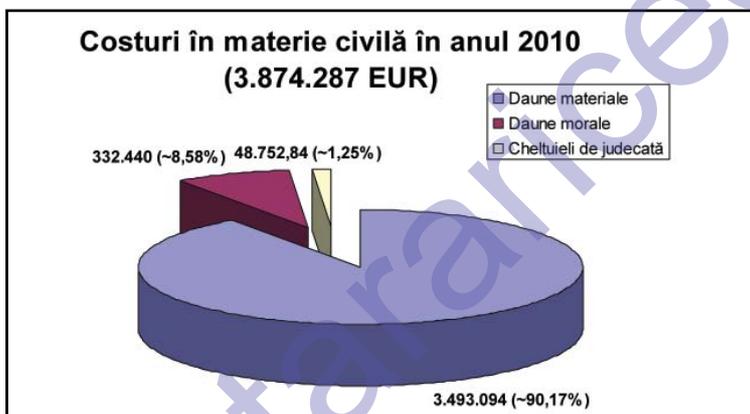
În anul 2010, în urma pronunțării de către Curte a hotărârilor de încălcare a dispozițiilor Convenției sau ale Protocoalelor adiționale, Statul Român a fost condamnat la plata sumei de ???? de euro.

Suma este compusă din obligarea statului român la plata unor daune materiale în valoare totală de **3.535.092 de euro**, a unor daune morale în valoare totală de **658.040 de euro**, precum și a unor costuri și cheltuieli de judecată în sumă totală de **91.659,59 de euro**. La aceste sume se adaugă **23.200 de euro** în urma înțelegerilor amiabile încheiate.

În tabelele următoare se pot observa costurile complete, în funcție de materii și de natura despăgubirilor.⁵

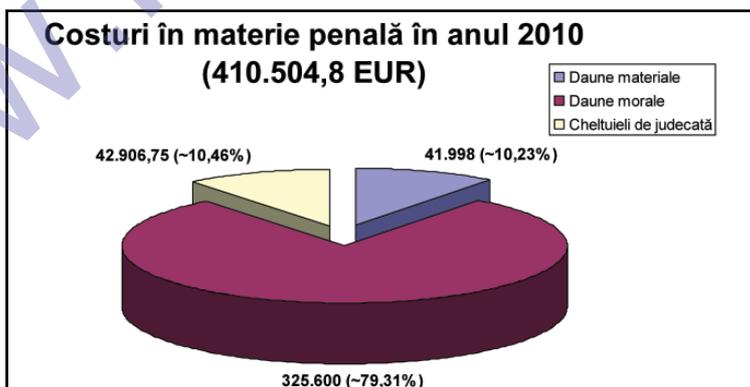
Costuri în materie civilă

	Daune materiale	Daune morale	Cheltuieli de judecată	Total
Costuri EUR	3.493.094	332.440	48.752,84	3.874.287

Costuri în materie penală

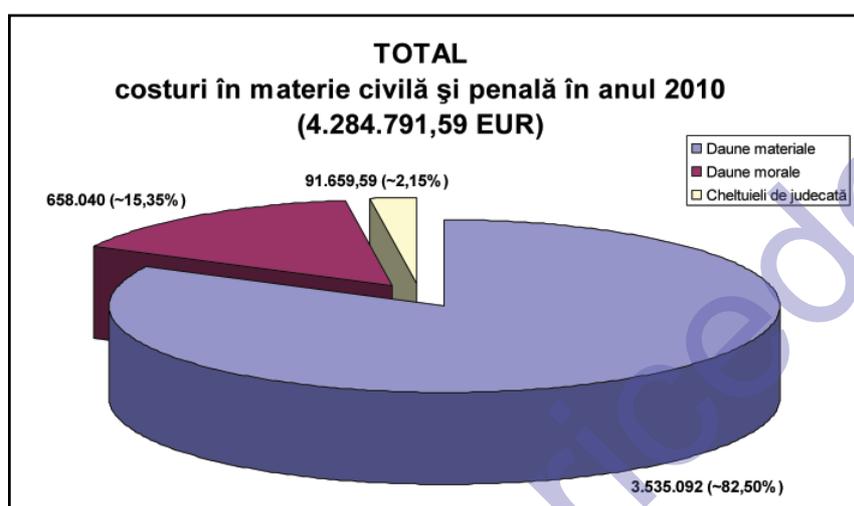
	Daune materiale	Daune morale	Cheltuieli de judecată	Total
Costuri EUR	41.998	325.600	42.906,75	410.504,8

⁵ Calculele aparțin autorilor studiului de față și au la bază hotărârile analizate în culegere. Pentru controlul hotărârilor CEDO, a se vedea site-ul Comitetului de Miniștri din cadrul Consiliului Europei http://www.coe.int/t/cm/humanRights_fr.asp

TOTAL costuri în materie civilă și penală

	Daune materiale	Daune morale	Cheltuieli de judecată	Total
Costuri EUR	3.535.092	658.040	91.659,59	4.284.791,59

Până la 31 decembrie 2009, România a fost obligată la plata sumei totale de **48.243.332 EUR**, din care aproximativ **2.366.815 EUR** în urma înțelegerilor amiabile încheiate, respectiv **45.876.517 EUR** în urma unor hotărâri de condamnare ale Curții.

Suma totală în euro, incluzând echivalentul în această monedă al costurilor, este de **48.467.332 EUR**.

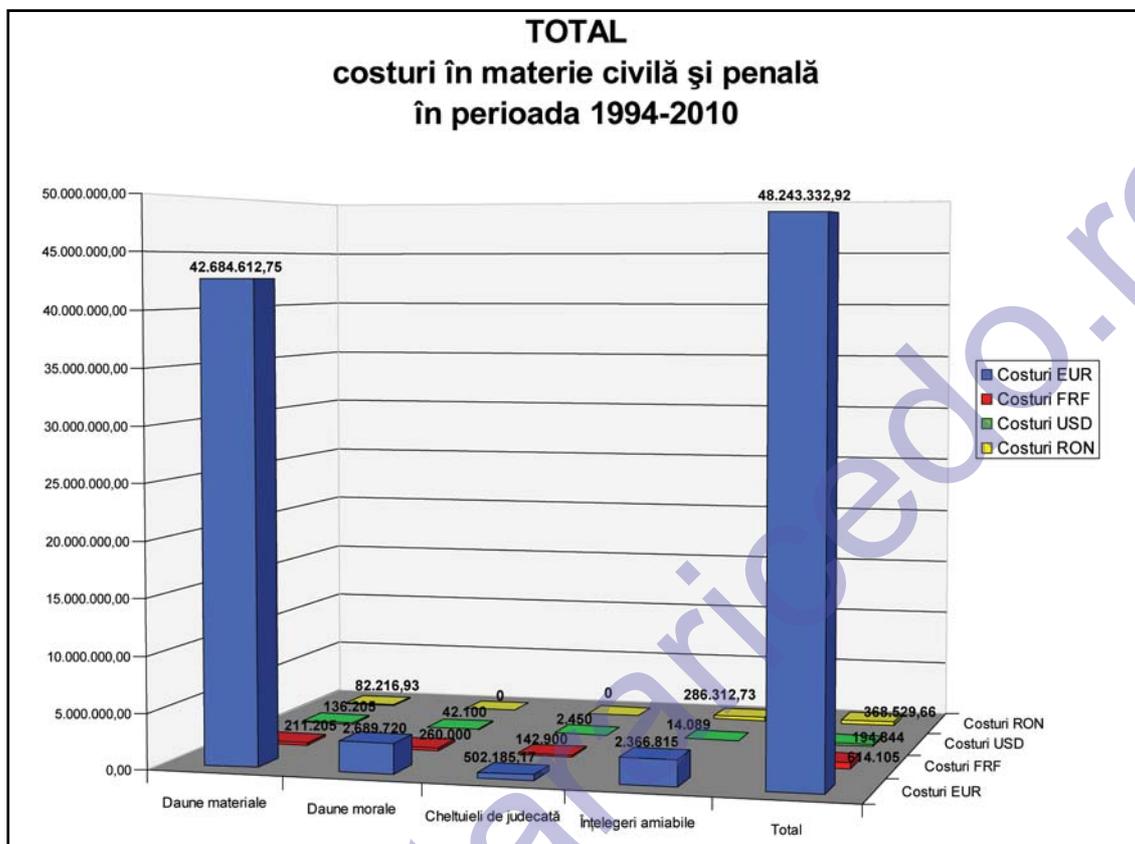
Suma este compusă din obligarea Statului Român la plata unor daune materiale în valoare totală de **42.684.612,75 EUR**, a unor daune morale în valoare totală de **2.689.720 EUR**, precum și a unor cheltuieli de judecată în sumă totală de **502.185,17 EUR**. În tabelele următoare se pot observa costurile complete, în funcție de natura despăgubirilor și de celelalte valute.⁶

TOTAL costuri în materie civilă și penală în perioada 1994-2010⁷

	Daune materiale	Daune morale	Cheltuieli de judecată	Înțelegeri amiabile	Total
Costuri EUR	42.684.612,75	2.689.720,00	502.185,17	2.366.815	48.243.332,92
Costuri FRF	211.205,00	260.000	142.900	-	614.105
Costuri USD	136.205	42.100	2.450	14.089	194.844 (echiv. 134.000 euro)
Costuri RON	82.216,93	-	-	286.312,733	368.529,66 (echiv. 90.000 euro)

⁶ Calculele aparțin autorilor studiului de față și au la bază hotărârile analizate în culegere. Pentru controlul hotărârilor CEDO, a se vedea site-ul Comitetului de Miniștri din cadrul Consiliului Europei http://www.coe.int/t/cm/humanRights_fr.asp

⁷ Calculul cuprinde costurile până la data de 31.12.2010, având în vedere revizuirile, înțelegerile amiabile sau alte cauze ce au condus la modificarea sumelor avute în vedere pentru anii anteriori.

A. Analiza sintetică a hotărârilor în materie civilă

În materie civilă, din totalul de 90 de hotărâri de condamnare, în majoritatea s-a reținut încălcarea dreptului la un proces echitabil și a dreptului de proprietate, prevăzute de art. 6 din Convenție și art. 1 din Protocol nr. 1 adițional la Convenție.

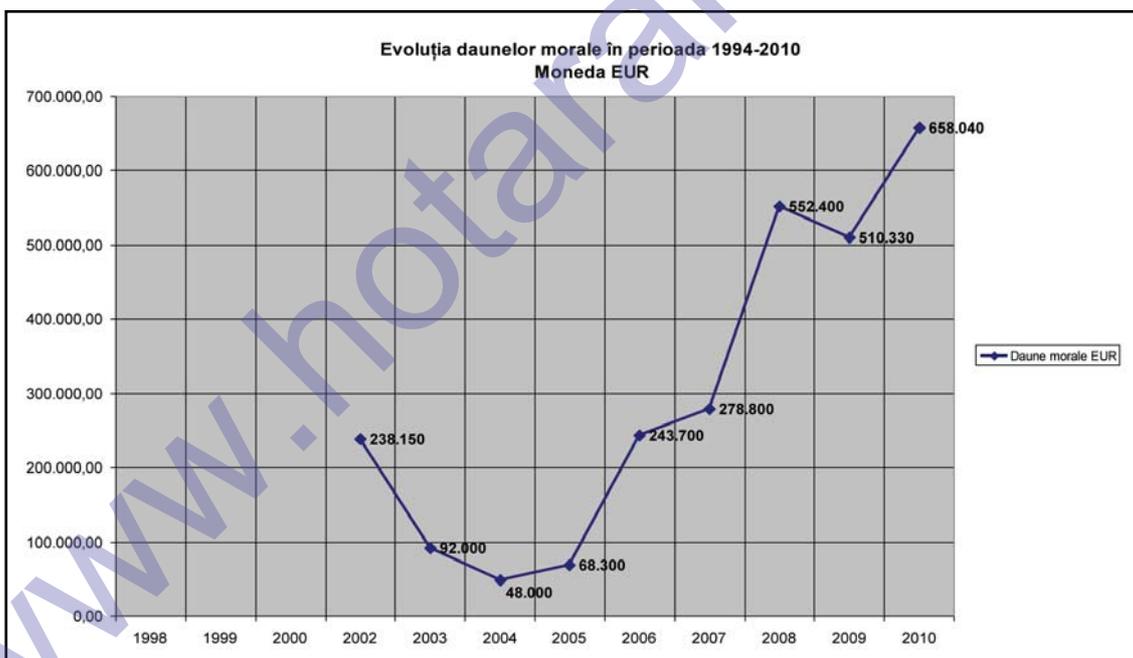
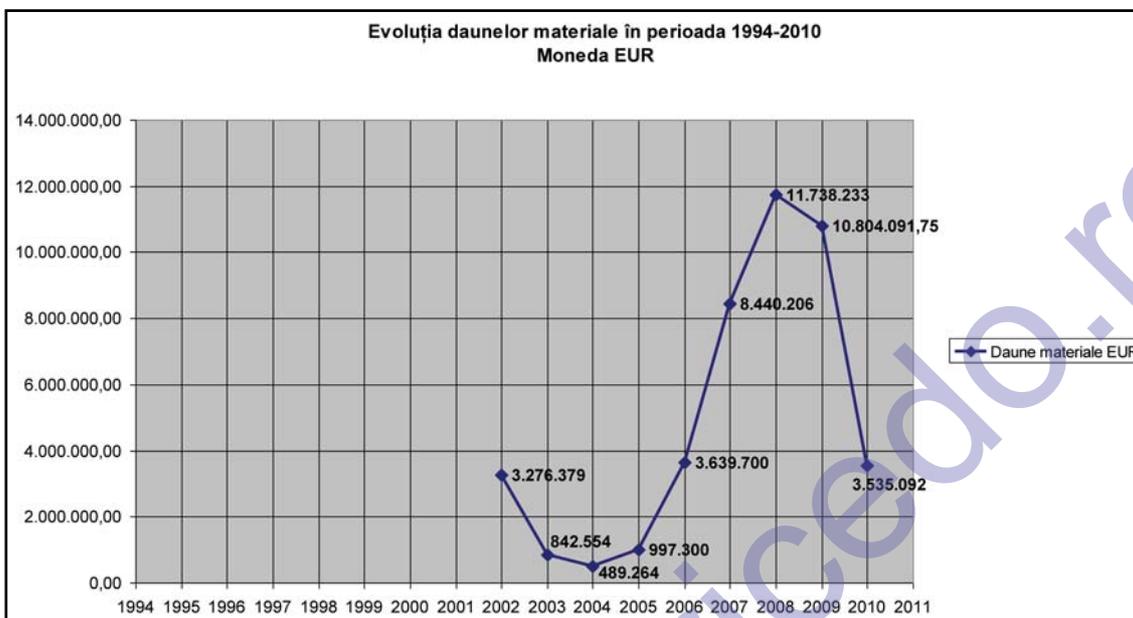
1. Curtea a constatat, cu prilejul analizei ultimelor cereri în care s-a invocat încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției, cu referire la imobile naționalizate sau confiscate în perioada comunistă, că încălcarea dreptului la respectarea bunurilor provine dintr-o problemă la scară largă ce rezultă din disfuncții ale mecanismului de reparație instituit prin legile actuale.

Prin **hotărârea pilot din cauza Maria Atanasiu și alții c. României**, pronunțată la 12 octombrie 2010⁸, Curtea a decis să suspende, pe o perioadă de 18 luni, analiza tuturor cererilor rezultate din aceeași problematică generală, în așteptarea adoptării de către autoritățile statului român⁹ a unor măsuri generale, capabile să ofere un remediu adecvat tuturor persoanelor afectate de legile de reparație (Legea nr. 18/1991, Legea nr. 1/2000, Legea nr. 10/2001 și Legea nr. 247/2005).

⁸ A se vedea Oliver Bachelet, *Nationalisation et confiscation de biens en Roumanie: la CEDH recourt à la procédure de l'arrêt pilote*, Dalloz actualité, 5 novembre 2010.

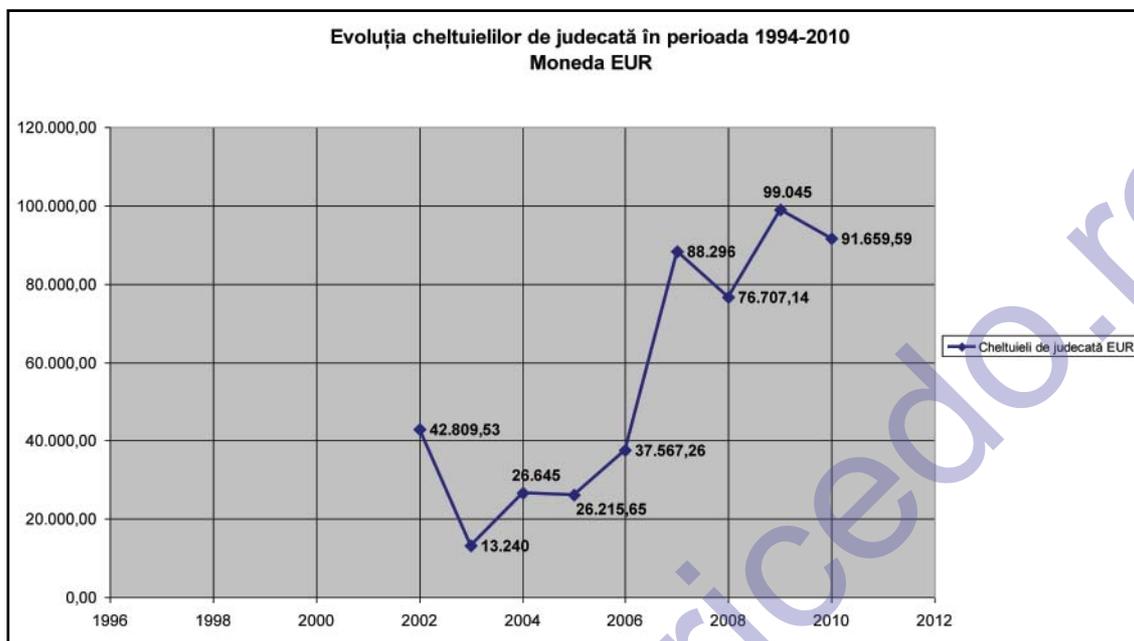
⁹ A se vedea Jean-François Renucci, *Mesures générales et/ou individuelles: l'ingérence de la Cour européenne des droits de l'homme (année 2010)*, Recueil Dalloz 2011 p.193 și urm.: *En donnant des indications sans trop entrer dans les détails, on peut estimer que la Cour reste dans son rôle, sans trop empiéter sur les prérogatives de l'Etat et du Comité des ministres. Ainsi, les juges européens estiment qu'il convient de laisser aux autorités roumaines «la latitude nécessaire à cet exercice d'une exceptionnelle difficulté».*

Anul	Daune materiale RON	Daune materiale FRF	Daune materiale USD	Daune materiale EUR	Daune morale FRF	Daune morale USD	Daune morale EUR	Cheltuieli de judecată FRF	Cheltuieli de judecată USD	Cheltuieli de judecată EUR
1998		60.000,00			40.000,00			10.000,00		
1999		136.205,00	136.205,00		20.000,00	42.100,00			2.450,00	
2000		15.000,00			200.000,00			132.900,00		
2002				3.276.379,00			238.150,00			42.809,53
2003				842.554,00			92.000,00			13.240,00
2004				489.264,00			48.000,00			26.645,00
2005				997.300,00			68.300,00			26.215,65
2006				3.639.700,00			243.700,00			37.567,26
2007	5.856,00			8.440.206,00			278.800,00			88.296,00
2008	67.522,93			11.738.233,00			552.400,00			76.707,14
2009	8.838,00			10.804.091,75			510.330,00			99.045,00
2010				3.535.092,00			658.040,00			91.659,59

În acest scop, Curtea a recomandat ca posibilă soluție modificarea mecanismului de restituire actual, prin implementarea urgentă a unor proceduri simplificate și eficiente, întemeiate pe măsuri legislative și pe o practică judiciară și administrativă coerentă, în vederea înlăturării oricărui obstacol din calea exercitării efective a drepturilor celor interesați sau, în caz contrar, asigurarea unei juste compensații tuturor acestora.

Hotărârea pilot nu a avut și nu are drept efect suspendarea procedurilor de pe rolul instanțelor române referitoare la cererile persoanelor afectate de legile de reparație.

Totodată, Curtea a statuat că instanțele interne trebuie să cerceteze în cadrul acțiunilor în revendicare întemeiate pe dreptul comun, în ce măsură procedura specială reglementată de Legea nr. 10/2001 e una eficientă, în funcție de starea legislației și a practicilor administrative.

Până în prezent nu au fost adoptate măsuri legislative cu caracter general în urma pronunțării hotărârii pilot de către Curtea Europeană, iar din punct de vedere financiar-bugetar s-a realizat listarea la bursă a Fondului *Proprietatea*¹⁰.

În plan administrativ, prin **Decizia nr. 270 din 3 decembrie 2010** a Prim-ministrului României¹¹, s-a constituit *Comitetul interministerial privind procesul de reformare a legislației și procedurilor din domeniul restituirii proprietăților*. Comitetul are ca atribuții principale identificarea soluțiilor optime care să conducă la eficientizarea procesului de restituire a proprietăților și elaborarea unor proiecte de acte normative care să conțină propunerile în domeniu. Comitetul urmează să elaboreze proiectele de acte normative în termen de 30 de zile de la identificarea soluțiilor de eficientizare a procesului de restituire a proprietăților și le va înainta autorităților cu competențe legale în materie, în vederea însușirii și promovării, în conformitate cu prevederile Regulamentului privind procedurile, la nivelul Guvernului, pentru elaborarea, avizarea și prezentarea proiectelor de documente de

¹⁰ A se vedea Aurel Drăgan, *Bucurie pentru brokeri și investitori, tristețe pentru foștii proprietari* - <http://www.capital.ro/detalii-articole/stiri/bucurie-pentru-brokeri-si-investitori-tristete-pentru-fostii-proprietari-143836.html>. Calculele brokerilor dinaintea primei ședințe de tranzacționare a acțiunilor Fondului *Proprietatea* s-au dovedit corecte. Titlurile cu simbolul FP au deschis prima oră de tranzacționare la 0,6 lei și au încheiat ședința la aproape 0,65 lei pe acțiune. Un preț bun pentru cei care au cumpărat acțiuni de la foștii proprietari în anii anteriori, cotația de pe piața gri, cea nereglementată, variind între un minim de 0,11 lei și un maxim de 0,51 lei (maximul a fost atins în decembrie anul trecut). Aproape 460 milioane lei (circa 107 milioane euro) este valoarea tranzacțiilor cu acțiuni FP în primele trei ședințe. O sumă care depășește lichiditatea întregii burse de pe parcursul unei luni. De aici și succesul pe care majoritatea actorilor pieței l-au trămbițat „săptămâna trecută”. Lichiditatea este una dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă Bursa de Valori București (și piața de capital autohtonă, în general), iar intrarea Fondului *Proprietatea* în ring poate reduce sensibil acest handicap.

¹¹ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 811 din 3 decembrie 2010.

politici publice, a proiectelor de acte normative, precum și a altor documente, în vederea adoptării/aprobării, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 561/2009.

Până la data publicării acestui volum, singura realizare notabilă a executivului este **Conferința internațională „Problematika restituirii proprietăților și a acordării compensațiilor bănești din perspectiva jurisprudenței CEDO”**¹², ce a avut loc la București, la 17 februarie 2011, concluzionându-se că, în cazul în care un stat decide să își asume responsabilitatea pentru naționalizările anterioare, acesta are posibilitatea de a decide cu privire la întinderea dreptului la restituire, precum și o largă marjă de apreciere în ceea ce privește cuantumul despăgubirilor în absența restituirii; această marjă de apreciere depinde de o serie de factori, cum ar fi situația financiară a statului respectiv sau contextul politic general.

Situația financiară precară și/sau împrejurarea că statul își asumă responsabilitatea în contextul unei reforme radicale a sistemului politic și economic pot justifica, astfel, limitări drastice în ceea ce privește despăgubirile. Acolo unde *restitutio in integrum* a fost considerată imposibilă, s-a considerat necesară fixarea unui plafon în ceea ce privește cuantumul compensațiilor sau plata acestora în tranșe pe parcursul unei perioade mai lungi de timp sau în orice altă formulă care să permită mecanismelor bugetare să asigure fondurile necesare (obligațiuni, acțiuni), astfel încât să fie menținut justul echilibru între interesele tuturor celor implicați, incluzând aici foștii proprietari, chiriașii sau, după caz, proprietarii actuali, cât și interesul general¹³.

În plan doctrinar, s-a exprimat opinia¹⁴ că ”o hotărâre pilot a CEDO nu va schimba ceva semnificativ din acest punct de vedere. Adoptarea unei noi legi în domeniu va necesita probabil reluarea procedurilor de la început. Stabilirea unor termene ferme pentru realizarea diverselor operațiuni administrative ar putea fi o soluție într-un stat în care astfel de termene se respectă. Limitarea despăgubirilor și eșalonarea plății ar putea trece drept soluții realiste în condițiile în care statul pare secătuit din punct de vedere financiar, iar cele câteva sute de milioane de euro care ar trebui achitate ar atârna greu și ar da naștere unor dezbateri politice dificile în condițiile recentelor reduceri salariale și ale pensiilor ori ale concedierilor din sistemul bugetar. Pe de altă parte însă, la o privire mai atentă, astfel de măsuri ar crea discriminări pe care Curtea de la Strasbourg nu ar trebui să le accepte¹⁵. Nu trebuie pierdut din vedere că o parte din foștii proprietari au obținut retrocedarea în natură. Nu trebuie pierdut din vedere că o parte dintre cei care nu au putut beneficia de retrocedarea în natură au încasat contravaloarea de piață a imobilului, fără nicio limitare și fără nicio eșalonare pe o perioadă lungă sau foarte lungă în timp. Este vădit nejustificat ca aceia care au fost victime ale unei a doua naționalizări, odată cu înstrăinarea imobilului ce le aparține de drept, să fie puși într-o situație mai grea decât cei care au avut șansa ca statul să nu le vândă imobilul”. Potrivit aceleiași păreri, statul român are obligația să rezolve rapid problema despăgubirilor, fără niciun fel de limitare a sumei sau eșalonare a plății, lipsa resurselor financiare neputând constitui o scuză la peste 20 de ani de la data la care procedura de restituire trebuia demarată. De aceea, s-a apreciat că „foștii proprietari ai imobilelor naționalizate s-au trezit odată cu hotărârea pilot a Curții puși în fața unei duble nedreptăți: aceea de a-și vedea amânate speranțele cu încă 18 luni și aceea de a anticipa restituirea unor despăgubiri limitate din punct de vedere al sumei și la o dată care este mai greu de anticipat decât cea stabilită prin Legea nr. 10/2001 sau Legea nr. 247/2005”.

¹² http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Source/Documents/HRTF/TR%2002.11/Conclusions14022011_FRA.pdf

¹³ A se vedea și Corneliu Bîrsan, *Les obligations des Etats sous l'angle de l'article 41 de la Convention*, Recueil Dalloz 2004 p. 2534.

¹⁴ A se vedea Radu Chiriță, *Privatizarea bunurilor devenite proprietatea statului prin naționalizare (un comentariu al hotărârii Maria Atanasiu c. România pronunțată de CEDO)*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Iurisprudentia* nr. 1/2011.

¹⁵ A se vedea și Radu Chiriță, *CEDO, Secția a III-a, Hotărârea Maria Atanasiu și alții c. România (plângerile nr. 30767/05 și 33800/06) din 12 octombrie 2010*, în *Curierul Judiciar* nr. 11/2010, p. 611 și urm.

Un alt autor¹⁶ arată că de la rămânerea definitivă a acestei hotărâri, examinarea cauzelor clonă (cele care țin de aceeași problematică a imobilelor naționalizate și a ineficienței mecanismului de plată a despăgubirilor) va fi **înghețată pentru un interval de 18 luni**. Este o perioadă mai lungă decât cele acordate până acum în cauze similare (6 luni, respectiv 1 an), justificată de numărul mare de cereri deja înregistrate sau numai potențiale. Hotărârea nu este privită ca una cu adevărat favorabilă foștilor proprietari. După ani lungi de așteptare, după o serie de procese, li se cere să aștepte încă 18 luni niște măsuri ale Guvernului care ar putea consta în reducerea (chiar foarte substanțială, având în vedere jurisprudența recentă a Curții împotriva altor state) și eşalonarea despăgubirilor ce ar putea fi acordate.

De la pronunțarea hotărârii pilot din cauza *Maria Atanasiu și alții c. României*, în jurisprudență s-a considerat că s-a schimbat în mod evident practica CEDO cu privire la drepturile foștilor proprietari de a obține în natură restituirea imobilelor confiscate în perioada comunistă, ocazie cu care practica secțiilor civile din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție și Curții de Apel București a evoluat, în parte, în acest sens.¹⁷

În motivarea acestui punct de vedere, s-a arătat că nu se mai recunoaște în patrimoniul foștilor proprietari deposedați un "bun", respectiv *un vechi drept de proprietate asupra bunului preluat abuziv*, ci se aduce în discuție existența *unui nou drept de proprietate, care își are originea în temeiul unei legislații adoptate de către un stat, prin care se urmărește restituirea totală sau parțială a unor bunuri confiscate anterior (Maria Atanasiu și alții c. României, par. 136)*. Astfel, prin stabilirea împrejurării că s-ar naște un drept nou în patrimoniul fostului proprietar, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că fostul proprietar nu mai are dreptul absolut la restituirea efectivă în natură a bunului preluat abuziv, ci are un drept la indemnizație, dacă restituirea în natură nu mai este posibilă și dacă partea a urmat calea procedurală prevăzută în legislația internă, respectiv Legea nr. 10/2001. Totodată, s-a reținut și că instanța europeană a menționat în paragraful 143 al aceleiași hotărâri că *"hotărârile invocate de reclamante (paragraful 19 de mai sus), deși toate constată că naționalizarea întregului imobil a fost ilegală, nu constituie un titlu executoriu pentru restituirea acestui apartament"*. Această susținere a Curții ar reprezenta o modificare de jurisprudență a acesteia în problema controversată a restituirii imobilelor naționalizate și o recunoaștere implicită a imposibilității statului român de a restitui în mod efectiv toate bunurile care au fost confiscate abuziv.

Împreună cu alți doctrinari¹⁸, precum și cu unele soluții jurisprudențiale¹⁹, considerăm că soluția Curții Europene a Drepturilor Omului din cauza *Maria Atanasiu și alții c. României* nu schimbă cu nimic abordarea anterioară, conform căreia simpla constatare a caracterului ilegal al naționalizării, în considerentele unei hotărâri, este suficientă pentru a da naștere unui "bun"²⁰. În speță, nu ne

¹⁶ Dragoș Bogdan, *Hotărâre pilot în problema imobilelor naționalizate. Înghețarea examinării cauzelor similare pentru 18 luni. Posibilitatea plafonării și eşalonării despăgubirilor. O victorie „a la Pirus”?* - <http://www.juridice.ro/123583/hotarare-pilot-in-problema-imobilelor-nationalizate-inghetarea-examinarii-cauzelor-similare-pentru-18-luni-possibilitatea-plafonarii-si-esalonarii-despagubirilor-o-victorie-a-la-pirus.html>

¹⁷ A se vedea Dorina Zeca, *Observații pe marginea noii viziuni a Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la restituirea imobilelor confiscate în perioada comunistă* - <http://www.juridice.ro/128707/observatii-pe-marginea-noii-viziuni-a-curtii-europene-a-drepturilor-omului-cu-privire-la-restituirea-imobilelor-confiscate-in-perioada-comunista.html>

¹⁸ A se vedea Beatrice Ramașcanu, Roxana Rizoiu, Bianca Țândărescu, Mihai Selegean, Dragoș Bogdan, *Atanasiu vs. România. Schimbă cu ceva soluțiile acțiunilor aflate pe rolul instanțelor?* - <http://www.juridice.ro/127621/atanasiu-vs-romania-schimba-cu-ceva-solutiile-actiunilor-aflate-pe-rolul-instantelor.html>

¹⁹ A se vedea, spre exemplu, decizia civilă nr. 5060/R/19.11.2010, definitivă și irevocabilă, pronunțată de Curtea de Apel București - Secția a VII-a civilă și pentru cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, în dosarul nr.13446/299/2008, nepublicată.

²⁰ A se vedea și Corneliu Bîrsan, François Renucci, *La Cour européenne des droits de l'homme précise le droit de propriété*, Recueil Dalloz 2005, p. 870.

aflăm în această ipoteză – dimpotrivă, instanțele superioare au constatat că, pentru apartamentul 9, naționalizarea fusese legală. De aceea, Curtea nici măcar nu analizează dacă reclamantele aveau sau nu un “*bun*” în legătură cu imobilul în sine, ci se concentrează numai pe existența *bunului* în legătură cu creanța în despăgubiri.

Hotărârea *Maria Atanasiu și alții c. României* reiterează situațiile de speță în urma cărora Curtea Europeană a constatat încălcarea constantă a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție, iar paragraful 136 (ce enunță un principiu din jurisprudența Curții: atunci când un stat contractant, după ce a ratificat Convenția, inclusiv Protocolul nr. 1, adoptă o legislație care prevede restituirea totală sau parțială a bunurilor confiscate într-un regim anterior, se poate considera că acea legislație generează un nou drept de proprietate apărut de art. 1 din Protocolul nr. 1 în beneficiul persoanelor care întrunesc condițiile de restituire) nu justifică în niciun caz concluzia că instanța europeană nu mai recunoaște caracterul retroactiv al hotărârilor judecătorești irevocabile prin care s-a reținut naționalizarea ilegală.

Dimpotrivă, se afirmă că o legislație ce acordă dreptul la restituire în natură naște un nou drept de proprietate în urma îndeplinirii condițiilor de restituire. Așadar se naște un drept de proprietate asupra terenurilor cu privire la care sunt îndeplinite condițiile de restituire, dreptul de proprietate al statului dispărând cu efect retroactiv. Statul recunoaște, în acest mod, existența pentru trecut a dreptului de proprietate în favoarea persoanelor ce întrunesc condițiile de restituire, drept trecut abuziv în patrimoniul său.

În paragraful 140 din hotărârea *Maria Atanasiu și alții c. României*, Curtea Europeană reiterează faptul că existența unui “*bun actual*” în patrimoniul unei persoane este în afara oricărui dubiu dacă, printr-o hotărâre definitivă și executorie, instanțele i-au recunoscut acesteia calitatea de proprietar și dacă în dispozitivul hotărârii ele au dispus în mod expres restituirea *bunului*. În acest context, refuzul administrației de a se conforma acestei hotărâri constituie o ingerință în dreptul la respectarea bunurilor, care ține de prima frază a primului alineat al art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție (*mutatis mutandis*, *Păduraru c. României*, par. 65 și 75). În această hotărâre, două dintre reclamante beneficiau de o decizie judecătorească irevocabilă prin care se reținea naționalizarea ilegală, dar fără a se dispune restituirea imobilului. Jurisprudența Curții este aceea că în lipsa unei decizii administrative definitive sau a unei hotărâri judecătorești irevocabile care să dispună expres restituirea în natură a unui imobil, cei interesați au cel puțin dreptul la despăgubire (par. 145). Această constatare a Curții din par. 145 nu contrazice defel jurisprudența anterioară din cauzele *Străin și Păduraru*, în care Curtea a constatat existența *bunului* în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional deoarece se dispusese restituirea în natură, în mod irevocabil a unui imobil naționalizat.

Respingerea ca inadmisibilă, de plano și automat, a unei acțiuni în revendicare, pe considerentul existenței căii speciale reglementate de Legea nr. 10/2001, fără a verifica, în mod concret, *caracterul efectiv al acestei proceduri*, în situația particulară a reclamantului, va conduce la încălcarea dreptului garantat de art. 6 din Convenție și a **dreptului garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1 Adițional la Convenție**, în măsura în care reclamanta are un interes patrimonial suficient de bine stabilit în dreptul intern, pentru a fi considerat “*bun*” în sensul Convenției.

De la caz la caz, *fiecare instanță va trebui să cerceteze în ce măsură procedura specială reglementată de Legea nr. 10/2001 este una eficientă*, în sensul jurisprudenței Curții Europene, și în ce măsură reclamantul are fie un *bun actual*, fie o *speranță legitimă* de a dobândi un *bun*, în sensul pe care Curtea Europeană l-a dat acestor noțiuni autonome.

Caracterul eficient al procedurii speciale se examinează de către instanța națională în funcție de starea legislației și a practicilor administrative (mai ales modul de funcționare a Fondului *Proprietatea*) de la momentul pronunțării hotărârii și de situația particulară a reclamantului.

Prin O.U.G. nr. 62/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 221/2009 privind condamnările cu caracter politic și măsurile administrative asimilate acestora, pronunțate în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989 și pentru suspendarea aplicării unor dispoziții din titlul VII al Legii nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietății și justiției, precum și unele măsuri

adiacente s-a suspendat pentru o perioadă de doi ani emiterea titlurilor de plată, valorificarea titlurilor de despăgubire emise de Comisia Centrală pentru Stabilirea Despăgubirilor urmând a se realiza doar prin conversia în acțiuni la Fondul *Proprietatea*, corespunzător opțiunii formulate.

Totodată, instanțele de judecată nu pot să respingă acțiunile în revendicare sau de altă natură privitoare la bunuri imobile naționalizate, pe motiv că România trebuie să adopte o altă lege și nici nu pot suspenda judecarea cauzelor pe perioada celor 18 luni, stabilită de Curte și nici autoritățile administrative nu sunt în drept să suspende procedurile administrative de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 10/2001²¹.

Care ar putea fi autoritatea responsabilă pentru acest val de hotărâri?

Puterea legislativă este responsabilă, prin lipsa unei proceduri clare, eficiente, urgente pentru rezolvarea situației persoanelor cărora, în perioada 1945-1989, li s-au preluat bunurile cu titlu sau fără titlu. La crearea acestei situații a contribuit în mod semnificativ și lipsa unei coerențe legislative între diversele acte normative care succesiv au stabilit criteriile preluării valabile sau nelegale a unui bun în patrimoniul statului, precum și absența unor definiții legale a noțiunilor esențiale cu care instanțele au operat în aceste litigii, mai ales sub aspectul acordării unei anumite relevanțe bunei-credințe la dobândirea imobilelor sub imperiul Legii nr. 112/1995. Totodată, puterea legislativă este responsabilă, dată fiind absența unui mecanism legislativ de acordare a despăgubirilor pentru privirea de proprietate.

Puterea executivă este responsabilă, întrucât autoritățile administrative au procedat la înstrăinarea imobilului fără o verificare prealabilă și corectă a regimului juridic al bunului, fără a ține cont de existența pe rolul instanțelor a unor procese având ca obiect revendicarea bunurilor respective. Totodată, această putere este responsabilă pentru nepunerea în practică a sistemului de despăgubiri prevăzut de Legea nr. 10/2001.

Puterea judecătorească este responsabilă, dat fiind modul în care instanțele au acordat relevanță bunei-credințe a foștilor chiriași la dobândirea unui imobil despre care aceleași instanțe au constatat că nu a intrat cu titlu în patrimoniul statului, și care astfel nu ar fi putut face obiectul unei vânzări în baza Legii nr. 112/1995, care autoriza doar înstrăinarea imobilelor pentru care statul avea un titlu valabil.

Problema rezolvării acestui tip de litigii este în continuare extrem de delicată, suma totală estimată de autoritățile române pentru aplicarea legilor de restituire fiind de aproximativ 21 de miliarde de euro, cât timp produsul național brut al României pentru anul 2009 s-a ridicat la 12 de miliarde de euro²².

Se remarcă și **apărățile uneori inadecvate ale statului român** în anumite cauze. Spre exemplu, în cauza *Karl Gottfried Schwarz și Helmut Marin Schwarz împotriva României*, hotărârea Secției a 3-a din 12 ianuarie 2010, s-a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție. Instanțele interne nu au relevat, în considerentele deciziilor lor, un răspuns specific și explicit argumentelor reclamanților, în legătură cu neconstituționalitatea Decretului nr. 223/1994 în temeiul căruia statul a preluat bunul imobil, argumente pe care reclamanții le-au invocat în susținerea acțiunii privind nevalabilitatea titlului statului combinată cu neplata despăgubirilor pentru imobilul în cauză. Pentru a justifica întârzierea în tratarea dosarului de despăgubiri, statul român a invocat introducerea de către reclamanți a unei plângeri în fața CEDO, echivalentă cu o contestare în justiție a dispoziției primarului de acordare a despăgubirilor. Or,

²¹ A se vedea Radu Chiriță, *Privatizarea bunurilor devenite proprietatea statului prin naționalizare (un comentariu al hotărârii Maria Atanasiu c. România pronunțată de CEDO)*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Iurisprudentia* nr. 1/2011.

²² A se vedea informațiile furnizate de Comitetul de Miniștri din cadrul Consiliului Europei - [https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=PR931\(2010\)&Language=lanFrench&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet=F5CA75&BackColorLogged=A9BACE](https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=PR931(2010)&Language=lanFrench&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet=F5CA75&BackColorLogged=A9BACE)

introducerea unei plângeri în fața Curții nu reprezintă o contestație împotriva unui act al statului, câtă vreme Curtea nu poate anula sau revoca acte al statelor membre²³.

2. În ce privește neexecutarea hotărârilor judecătorești în diverse alte materii, s-a reținut, în general, responsabilitatea **puterii executive**, cu indicarea eventuală a rolului executorului judecătoresc, respectiv a **puterii legislative**, pentru neasigurarea unui cadru legal adecvat pentru executarea promptă și eficientă a hotărârilor judecătorești definitive.

În cauza *Chelu împotriva României*, hotărârea din 12 ianuarie 2010, Curtea a constatat încălcarea art. 6 din Convenție prin nerespectarea obligației pozitive a statului de a lua măsurile necesare în scopul punerii în executare a unor hotărâri judecătorești definitive și executorii.

În cauza *Aurelia Popa împotriva României*, hotărârea din 26 ianuarie 2010, Curtea a reținut încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1, pentru neplata unei creanțe, constatată printr-o decizie definitivă și irevocabilă, de către o societate, aflată în procedura falimentului, care nu se bucură însă de o independență instituțională și operațională suficientă față de autorități, pentru ca statul să poată fi exonerat de răspunderea sa, pe tărâmul Convenției.

În speță, responsabilă este **puterea executivă**, reprezentată de Autoritatea pentru Privatizare și Administrarea Participațiilor Statului, pentru neexecutarea unei decizii definitive și irevocabile, prin care se constatase existența unei creanțe în favoarea reclamantei.

În doctrină²⁴ se consideră că se impune o reformă, chiar dacă poate fi considerată revoluționară, a dreptului executării silite în cazul hotărârilor pronunțate împotriva unor instituții publice sau a unor societăți comerciale controlate de stat, astfel încât, indiferent de situația lor financiară, să fie asigurată executarea hotărârii. S-a apreciat că unica varianta pentru a pune semnul compatibilității între jurisprudența Curții și dreptul intern este aceea de a stabili posibilitatea executării silite a hotărârii din patrimoniul statului, reprezentat de Ministerului Finanțelor, atunci când o hotărâre judecătorească ce apasă asupra unei persoane juridice publice sau controlată de stat nu poate fi executată din cauza lipsei resurselor financiare ale acesteia²⁵.

În cauza *Papuc c. României*, hotărârea din 27 mai 2010, **puterea judecătorească** a fost considerată responsabilă alături de **puterea executivă** (executorii judecătorești și forțele de poliție) din cauza faptului că instanțele judecătorești, fiind confruntate cu o perpetuare a nerespectării legilor interne din partea terților, trebuiau să acționeze mai energic, respectiv trebuiau să aplice debitorilor sancțiuni astfel individualizate încât să asigure respectarea legii.

3. Practica judecătorească neunitară a instanțelor judecătorești reprezintă, fără îndoială, o problemă de sistem²⁶, sancționată frecvent de Curte. În cauza *Ștefănică și alții împotriva României*, hotărârea din 2 noiembrie 2010, s-a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, sub aspectul nerespectării principiului securității juridice. În ce privește aplicarea și interpretarea diferită a dreptului intern de către instanțele naționale în situații similare, Curtea a amintit mai întâi că existența unei serii de divergențe în jurisprudență poate fi acceptată ca o trăsătură inerentă oricărui sistem judiciar precum este cel român, bazat pe un ansamblu de instanțe de fond cu autoritate asupra circumscripției lor teritoriale și că rolul unei instanțe supreme este tocmai acela de a regla divergențele de jurisprudență (*Zielinski și Pradal și Gonzalez și alții c. Franței*, par. 59; *Schwarzkopf și Taussik c. Republicii Cehe*).

²³ A se vedea Radu Chiriță, *CEDO, Secția a III-a Hotărârea Karl Gottfried Schwarz și Helmut Martin Schwarz c. României (plângerea nr. 39740/03) din 12 ianuarie 2010*, în *Curierul Judiciar* nr. 2/2010, p. 73

²⁴ A se vedea Radu Chiriță, *CEDO, Secția a III-a Hotărârea Aurelia Popa c. României (plângerea nr. 1690/05) din 26 ianuarie 2010*, în *Curierul Judiciar* nr. 2/2010, p. 72

²⁵ *Idem*.

²⁶ Problema practicii judecătorești neunitare a fost reținută întotdeauna de Rapoartele intermediare al Comisiei Europene privind progresele realizate de România în cadrul Mecanismului de cooperare și verificare.

Curtea a notat că speța privește o chestiune juridică implicându-i pe foștii angajați ai băncii B., supuși aceluiași proces de concedieri colective. Este adevărat că problema tratată nu este de natură a afecta întreaga societate, precum cea a practicii judiciare în materie de restituiri (*Tudor Tudor c. României*, par. 31), ci afectează o categorie bine definită de persoane. Cu toate acestea, Curtea a apreciat că reclamanții aveau dreptul la un proces echitabil, precum oricare alți cetățeni, acesta implicând, totodată, dreptul la securitate juridică.

Astfel, Curtea a reiterat că principiul securității juridice reiese din garanțiile Convenției, constituind unul din elementele fundamentale ale statului de drept (*Beian c. României nr. 1*, par. 39).

S-a apreciat în continuare că, odată ce statul român a adoptat o soluție pentru reglementarea concedierii colective a sute de persoane din companii de stat, această soluție trebuie implementată cu o claritate și o coerență rezonabilă pentru a evita pe cât posibil insecuritatea juridică și incertitudinea pentru persoanele supuse măsurilor avute în vedere. În această privință, se impune subliniat, a arătat instanța europeană, că incertitudinea, fie ea legislativă, administrativă sau jurisdicțională, reprezintă un factor important care trebuie avut în vedere în aprecierea conduitei statului.

Analizând susținerea Guvernului, în sensul că recursul în interesul legii reprezenta un mecanism de asigurare a interpretării uniforme a normelor incidente, Curtea a notat că, întrucât competența de soluționare a cauzelor aparține tribunalelor, nu exista nicio posibilitate reală prin care instanța supremă să intervină în cursul procedurilor.

De asemenea, înșiși reclamanții s-au adresat Procurorului General în vederea promovării unui recurs în anulare, dar cererile acestora au fost respinse, cu toate că anterior o altă astfel de cerere fusese admisă, conducând în final la o soluție favorabilă. Decizia Curții Supreme de Justiție privea însă aplicarea legii la o speță determinată, neavând rolul de a concilia interpretări divergente ale dreptului intern (*mutatis mutandis, Tudor Tudor c. României*, par. 29).

Curtea a subliniat totodată concluzia din *Tudor Tudor c. României*, potrivit căreia însuși faptul că instanța supremă nu putea interveni decât în cadrul unei căi extraordinare de atac încalcă principiul securității juridice.

Acceptând că instanțele de fond pot interpreta în mod diferit faptele și probele, ajungând astfel la soluții diferite în cauze similare și că o astfel de situație nu încalcă *per se* principiul securității juridice, Curtea a apreciat totuși că atunci când divergențele apar în aplicarea unor norme juridice similare la situații aproape identice, securitatea juridică este afectată.

Concluzionând, Curtea a arătat că, în absența unui mecanism care să asigure coerența practicii judiciare, soluționarea diferită a cererilor unor persoane aflate în situații similare a generat incertitudine, afectând astfel încrederea în sistemul judiciar, încredere ce constituie un element esențial al unui stat de drept (*mutatis mutandis, Vincic și alții c. Serbiei*, par. 56).

În această cauză, s-au reținut ca autorități potențial responsabile **puterea legislativă și puterea judecătorească.**

Prin *Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor*²⁷ au dobândit deja calitate procesuală activă **colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție și Avocatul Poporului.**

Recursul în interesul legii se judecă de un complet format din președintele sau, în lipsa acestuia, din vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, președinții de secții din cadrul acesteia, precum și un număr de 20 de judecători, din care 14 judecători din secția în a cărei competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești și câte 2 judecători din cadrul celorlalte secții. Președintele completului este președintele, respectiv vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție. În cazul în care problema de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secții, președintele sau, după caz, vicepreședintele Înaltei Curți

²⁷ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 714 din 26 octombrie 2010

de Casație și Justiție va stabili numărul judecătorilor din secțiile interesate care vor intra în compunerea completului, celelalte secții urmând a fi reprezentate potrivit dispozițiilor aceluiași alineat.

După sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele sau, după caz, vicepreședintele acesteia va lua măsurile necesare pentru desemnarea aleatorie a judecătorilor din cadrul secției în a cărei competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, precum și a judecătorilor din celelalte secții ce intră în alcătuirea completului.

La primirea cererii, președintele completului va desemna un judecător din cadrul secției în a cărei competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, pentru a întocmi un raport asupra recursului în interesul legii. În cazul în care problema de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secții, președintele completului va desemna câte un judecător din cadrul acestor secții pentru întocmirea raportului. Raportorii nu sunt incompatibili. În vederea întocmirii raportului, președintele completului poate solicita unor specialiști recunoscuți opinia scrisă asupra problemelor de drept soluționate diferit.

Raportul va cuprinde soluțiile diferite date problemei de drept și argumentele pe care se fundamentează, jurisprudența relevantă a Curții Constituționale, a Curții Europene a Drepturilor Omului, a Curții de Justiție a Uniunii Europene și opinia specialiștilor consultați, dacă este cazul, precum și doctrina în materie. Totodată, judecătorul sau, după caz, judecătorii raportori vor întocmi proiectul soluției ce se propune a fi dată recursului în interesul legii.

Ședința completului se convoacă de președintele acestuia, cu cel puțin 20 de zile înainte de desfășurarea acesteia. Odată cu convocarea, fiecare judecător va primi o copie a raportului și a soluției propuse.

La ședință participă toți judecătorii completului.

Recursul în interesul legii se susține în fața completului, după caz, de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sau de procurorul desemnat de acesta, de judecătorul desemnat de colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, respectiv al curții de apel ori de Avocatul Poporului sau de un reprezentant al acestuia.

Recursul în interesul legii se judecă în cel mult 3 luni de la data sesizării instanței, iar soluția se adoptă cu cel puțin două treimi din numărul judecătorilor completului. Nu se admit abțineri de la vot.

Asupra cererii, completul se pronunță prin decizie. Decizia se pronunță numai în interesul legii și nu are efecte asupra hotărârilor judecătorești examinate și nici cu privire la situația părților din acele procese. Decizia se motivează în termen de cel mult 30 de zile de la pronunțare și se publică în cel mult 15 zile de la motivare în Monitorul Oficial al României, Partea I. Dezlegarea dată problemelor de drept judecate este obligatorie pentru instanțe de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Deși aceste modificări legislative vizau regândirea instituției recursului în interesul legii, în scopul eficientizării și dinamizării soluționării acestei căi extraordinare de atac, rezultatele practice încă se lasă așteptate, procedura fiind în continuare dificilă. Astfel, în perioada de referință decembrie 2010 - aprilie 2011 s-au soluționat 9 recursuri în interesul legii, în raport de 7 recursuri în interesul legii în intervalul decembrie 2009 – aprilie 2010²⁸.

Cât privește **mecanismele procedurale pentru asigurarea unei practici judiciare unitare**, prin art. 512 și urm. din noul Cod de procedură civilă se creează un **nou mecanism pentru unificarea practicii judiciare** care să contribuie, alături de recursul în interesul legii, la transformarea jurisprudenței românești într-una predictibilă, care să răspundă așteptărilor rezonabile ale justițiabililor și, totodată, să conducă la scurtarea procesului, prevenind parcurgerea tuturor căilor de atac.

²⁸ A se vedea http://www.scj.ro/comunicate_SU.asp

Această procedură presupune, în linii generale, *sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor probleme de drept*. Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei *în ultimă instanță*, constatând că o problemă de drept, de care depinde soluționarea cauzei respective, nu a fost dezlegată unitar în practica instanțelor, va putea solicita secției corespunzătoare a Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea o rezolvare de principiu problemei de drept cu care a fost sesizată.

Asupra sesizării, secția sau, după caz, secțiile se pronunță prin decizie, numai cu privire la problema de drept supusă dezlegării. Dezlegarea dată problemelor de drept este obligatorie pentru instanțe, inclusiv în cauza în legătură cu care s-a ridicat problema de drept, de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I.

4. Pentru durata procedurilor judiciare, culpa principală revine **puterii judecătorești**, particularizată în funcție de datele speței, dar și **puterii legislative**, având în vedere normele de procedură civilă inflexibile, de natură să prelungească soluționarea litigiilor, fie prin mecanismul casărilor succesive cu trimitere spre rejudecare, fie prin soluțiile de amânare/suspendare a judecății impuse de necesitatea respectării normelor de procedură. Totodată, a fost reținută în unele cauze și **puterea executivă**, pentru lipsa unui corp de experți judiciari independenți, bine pregătiți, suficient de numeroși și specializați.

Totodată, de la caz la caz, **puterea executivă** răspunde și pentru refuzul constant de a pune în aplicare o reformă incluzând adoptarea unei legislații care să prevadă o procedură eficientă și rapidă și un mecanism legislativ de triere a cauzelor, nedemararea unor activități vizând studii asupra necesităților sistemului judiciar privind resursele umane și organizarea eficientă a instanțelor în teritoriu, nepunerea în aplicare a unei strategii vizând reorganizarea instanțelor.

În cauza *Săileanu împotriva României*, hotărârea din 2 februarie 2010, s-a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, ca urmare a nerespectării termenului rezonabil al procedurii, prin durata excesivă a procesului. În speță, **puterea legislativă** este în culpă pentru nereglementarea unor norme tranzitorii referitoare la păstrarea competenței de judecată în cazul litigiilor pendinte, eventual în anumite materii care reclamă urgență în soluționare.

În cauza *de Hohenzollern (de România) c. României*, hotărârea din 27 mai 2010, s-a reținut încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, sub aspectul duratei rezonabile a procedurii de judecare a unei cereri de exequatur, ce a rămas nesoluționată de-a lungul a 15 ani, din cauza casărilor succesive cu trimitere spre rejudecare în trei grade de jurisdicție (inclusiv Înalta Curte de Casație și Justiție)²⁹.

În cauza *Cenoiu și alții c. României*, hotărârea din 2 martie 2010³⁰, s-a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, sub aspectul termenului rezonabil prin durata procedurii care a parcurs șapte ani și două luni pentru trei grade de jurisdicție.

În cauza *Ababei c. României*, hotărârea din 27 iulie 2010, Curtea a reținut încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, sub aspectul termenului rezonabil, prin durata procedurii care a parcurs unsprezece ani pentru două cicluri procesuale, fiecare implicând trei grade de jurisdicție, iar în cauza *Doina Vasiliu împotriva României*, hotărârea din 21 septembrie 2010, încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, sub aspectul termenului rezonabil prin durata procedurii care a parcurs peste 14 ani, pentru trei grade de jurisdicție.

În cauza *S.C. Placebo Consult S.R.L. c. României*, hotărârea din 21 septembrie 2010, s-a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, sub aspectul termenului rezonabil prin durata procedurii care a parcurs aproximativ nouă ani și opt luni, pentru două cicluri procesuale, fiecare

²⁹ A se vedea **Nathalie Fricero**, *Délai raisonnable, impartialité et égalité des armes, commentaire de l'arrêt CEDH, De Hohenzollern (de Roumanie) c. Roumanie, 27 mai 2010, req. n° 18811/02, in Revue Procédures*, n° 7, juillet 2010, comm. 271.

³⁰ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 120 din 17 februarie 2011.

implicând trei grade de jurisdicție, iar în cauza *I.D. c. României*, hotărârea din 23 martie 2010, s-a reținut încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, prin durata excesivă a procedurii cauzată de suspendarea judecării pe fond până la soluționarea unui alt dosar și prin faptul că autoritățile nu au luat măsurile adecvate și suficiente pentru a-l asista în mod efectiv pe reclamant în demersurile sale pentru executarea hotărârii împotriva unei societăți comerciale. Aplicarea contrară legii a procedurii ordonanței președințiale în cazul executării silită și erorile de procedură ce au determinat casarea cu trimitere spre rejudecare au întârziat procedura pentru clarificarea situației bunurilor debitorului urmărit silit.

Puterea judecătorească este aici responsabilă, între altele, din cauza faptului că instanțele judecătorești au dispus suspendarea judecării pe fond până la soluționarea cererii de anulare a brevetului de invenție, au dispus deblocarea conturilor bancare poprite printr-o hotărâre desființată ulterior ca nelegală, iar a doua procedură de contestație la executare a fost prelungită în mod nejustificat din cauza viciilor de procedură comise de instanțe, ce au determinat de două ori casarea cu trimitere spre rejudecare.

Prin Legea nr. 202/2010³¹ s-a modificat Codul de procedură civilă (art. 297 C.pr.civ. și, respectiv, art. 312 alin. 6¹ C.pr.civ.), în sensul că se limitează numărul desființărilor/casărilor în apel/recurs, fiind permisă o singură trimitere spre rejudecare, în cazul în care s-a soluționat cauza fără a se intra pe fond, dacă părțile au solicitat în mod expres luarea acestei măsuri prin cererea de apel/recurs ori prin întâmpinare sau dacă judecata în prima instanță s-a făcut în lipsa părții care nu a fost legal citată, iar partea a solicitat în mod expres luarea acestei măsuri prin cererea de apel/recurs. În urma modificării legislative, potrivit art. 315 alin. 3¹ C.pr.civ., în cazul rejudecării după casare, cu reținere sau cu trimitere, *sunt admisibile orice probe prevăzute de lege*.

Legea adoptată nu rezolvă în mod esențial problema duratei de soluționare a litigiilor cu privire la care era necesar a se urmări multiple aspecte: schimbarea regulilor de procedură, schimbarea competențelor, reglarea volumului de activitate din instanțe.

5. Publicitatea ședințelor de judecată

În cauza *A.G.V.P.S. Bacău împotriva României*, hotărârea din 9 noiembrie 2010, Curtea a observat că, prin interpretarea dispozițiilor O.G. nr. 26/2000, instanțele interne au considerat că examinarea cererii de dizolvare a federației reclamante trebuia să aibă loc în camera de consiliu.

Or, ordonanța respectivă și regulamentul de punere în aplicare nu prevăd, în mod explicit, acest tip de procedură decât pentru înscrierea persoanelor juridice în registrul asociațiilor, fundațiilor și federațiilor sau pentru modificarea mențiunilor din acest registru. Prin urmare, pentru procedura de dizolvare judiciară la cererea unui terț, era necesar să se facă referire la art. 121 din Codul de procedură civilă, care consacră publicitatea tuturor procedurilor contencioase, cu excepția situației în care legea prevede în mod explicit contrariul sau atunci când motivele de ordin public sau interesul părților solicită desfășurarea cu ușile închise.

Instanțele interne nu au oferit nicio explicație privind motivul pentru care au preferat aplicarea prin analogie a procedurii prevăzute prin O.G. nr. 26/2000 pentru alte acțiuni, mai degrabă decât să urmeze Codul de procedură civilă care reprezintă dreptul comun în materie.

Curtea a notat că reclamanta solicitase în mod explicit desfășurarea unei ședințe publice. În mod evident, prezența reprezentantului reclamantei a fost asigurată cu ocazia dezbaterilor, iar pronunțarea hotărârilor a avut loc în ședință publică. Totuși, Curtea a observat, asemenea reclamantei, că miza litigiului era dizolvarea federației, formată din mai multe zeci de asociații și ai cărei membri aveau interesul legitim de a asista la dezbateri³².

Contrar poziției Guvernului, Curtea a distins cu claritate un prejudiciu real adus reclamantei din cauza lipsei ședințelor publice: asociațiile membre nu au putut fi informate cu privire la

³¹ Publicată în M.Of., Partea I, nr. 714 din 26 octombrie 2010.

³² A se vedea și Radu Chiriță, *CEDO, Secția a III-a, Hotărârea AGVPS-Bacău c. României (plângerea nr. 19750/03) din 9 noiembrie 2010*, în *Curierul Judiciar* nr. 3/2010, p. 130 și urm.

desfășurarea dezbaterilor. Deși reclamanta i-a putut informa pe aceștia cu privire la desfășurarea procedurii, Curtea a considerat că această opțiune nu înlocuiește posibilitatea reală a membrilor de a participa la ședințe și, cu siguranță, nu poate contribui la păstrarea încrederii în sistemul juridic. *Curtea a considerat că federația reclamantă a suferit un prejudiciu real ca urmare a lipsei ședințelor publice și că, hotărând să urmeze o procedură confidențială, instanțele interne i-au încălcat acesteia dreptul la judecarea cauzei sale în mod public.*

Au fost reținute drept autorități potențial responsabile **puterea legislativă**, având în vedere lipsa de claritate a textului O.G. nr. 26/2000, care a primit interpretări diferite din partea instanțelor în ce privește procedura desfășurată referitoare la dizolvarea organizațiilor ce intrau în sfera reglementării, dar și **puterea judecătorească**, întrucât instanțele interne nu au oferit nicio explicație privind motivul pentru care au preferat aplicarea prin analogie a procedurii prevăzute prin O.G. nr. 26/2000 pentru alte acțiuni, mai degrabă decât să urmeze Codul de procedură civilă, care reprezenta dreptul comun în materie.

6. Alte situații de încălcare a art. 6 din Convenție

6.1. În cauza *Postolache c. României*, hotărârea din 6 iulie 2010, s-a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, ca urmare a nerespectării dreptului de acces la instanță, prin **anularea acțiunii pentru neplata taxei de timbru**.

Spre deosebire de cauzele *Weissman*, *Iorga*, *Larco* sau *Jantea*, instanța nu a trimis către Ministerul Finanțelor cererea de asistență judiciară, ci a analizat-o.

Curtea a constatat că, la data faptelor, existau două legi care reglementau această materie, instituind proceduri paralele. Astfel, conform Codului de procedură civilă, instanțele erau competente să soluționeze cererile de ajutor judiciar, în timp ce Legea nr. 146/1997 acorda Ministerului Finanțelor dreptul de a analiza cererile de facilități fiscale. Potrivit doctrinei, această din urmă autoritate a avut competența de a statua asupra solicitării de scutire taxă judiciară de timbru, până la data adoptării Legii nr. 195/2004.

Acest echivoc în materia competenței de soluționare a cererilor de asistență judiciară poate împiedica asupra previzibilității legii.

Însă, Curtea a constatat că instanța a ales să aplice dispozițiile Codului de procedură civilă, fără a respecta procedura reglementată de acestea, în sensul că nu s-a pronunțat printr-o încheiere separată, ci a examinat cererea odată cu acțiunea. Ca urmare, reclamantul nu a putut să ia cunoștință de motivele de respingere a cererii, pentru a-și adapta comportamentul.

Astfel, fie putea să achite, fie să ceară o altă facilitate, în speță fiind lipsit de această posibilitate.

Deși reclamantul beneficia de calea de atac, Curtea a apreciat că aceasta nu ar fi fost eficace. De asemenea, partea nu avea la îndemână o cale de atac împotriva modului de soluționare a cererii de asistență. Nici asupra posibilității de formulă o nouă cerere de asistență în cadrul căii de atac nu se poate specula, întrucât nu se cunoaște situația financiară a reclamantului, dacă acesta putea să achite taxa judiciară de timbru aferentă apelului. De altfel, din datele dosarului nu rezulta situația personală a reclamantului.

Puterea legislativă este responsabilă pentru legislația deficitară a taxelor judiciare de timbru care prevede un mecanism automat de calculare a taxei de timbru, de cele mai multe ori, în funcție de valoarea obiectului cererii, fără luarea în considerare a situației particulare a reclamantului; pentru nereglementarea unei căi de atac eficiente prin intermediul căreia să se supună cenzurii instanțelor soluția asupra cererii de scutire de plata taxelor judiciare de timbru.

Puterea judecătorească este responsabilă, deoarece instanța care a soluționat cererea de asistență nu a respectat procedura prevăzută de dispozițiile Codului de procedură civilă, în sensul că nu s-a pronunțat printr-o încheiere separată, ci a examinat cererea odată cu acțiunea. Ca urmare, reclamantul nu a putut să ia cunoștință de motivele de respingere a cererii pentru a-și adapta comportamentul. De asemenea, instanța nu a examinat concret situația personală a reclamantului și nu a dispus ca acesta să depună la dosar acte în dovedirea imposibilității de achitare a taxei de timbru.

6.2. În cauza *S.C. Apron Dynamics S.R.L. Baia Mare c. României*, hotărârea din 2 noiembrie 2010, s-a reținut încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, sub aspectul dreptului de acces la instanță prin **stabilirea unei taxe judiciare de timbru calculate în funcție de valoarea pretențiilor**, în condițiile inexistenței în dreptul intern a unui sistem de scutire de la plata taxei de timbru, iar în cauza *S.C. Silvogrecu COM S.R.L. c. României*, hotărârea din 23 februarie 2010, Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, sub aspectul dreptului de acces la instanță, întrucât în dreptul intern coexistau **două sisteme de scutire de la plata taxelor judiciare de timbru**, fiecare cu un domeniu de aplicare definit în mod neclar și întrucât instanțele nu au examinat în detaliu cererea de scutire a reclamantei.

Este responsabilă **puterea legislativă**, având în vedere dispozițiile aplicabile anterior anului 2004, anume art. 21 din Legea nr. 146/1997 care institua, ca regulă generală, prevederea conform căreia Ministerul Finanțelor era cel care acorda scutiri, reduceri sau reeșalonări pentru plata taxelor judiciare de timbru, iar în temeiul art. 41 alin. 4 din Normele metodologice pentru aplicarea Legii nr. 146/1997, sumele percepute cu titlu de taxe judiciare de timbru erau vărsate la bugetul de stat. Începând cu 1 ianuarie 2003, aceste sume au fost vărsate bugetelor locale. În ceea ce privește eventualele scutiri sau reduceri, în temeiul Legii nr. 215/2001 privind administrația publică locală, consiliul local era competent să solicite orice chestiune care ținea de gestionarea bugetului local. Textele menționate intrau în contradicție cu textul art. 75 și urm. C.pr.civ., astfel cum erau acestea în vigoare la momentul faptelor, conform cărora cei interesați puteau avea acces la cererile de asistență judiciară care vizau în special acordarea de scutiri, reduceri, eșalonări sau amânări privind plata taxelor judiciare de timbru. Instanța se pronunța, fără dezbateri și cu ușile închise, printr-o hotărâre definitivă, luată în baza informațiilor și probelor obținute de la părți și de la alte autorități competente. Abia în conformitate cu Legea nr. 195/2004, acordarea de scutiri, reduceri sau reeșalonări pentru plata taxelor judiciare de timbru a redevenit de competența exclusivă a instanțelor. Or, Curtea Europeană a reținut, în speță, o *deficiență de funcționare a mecanismului intern* de scutire de la plata taxelor judiciare de timbru de natură să aducă atingere principiului securității juridice, care este implicit întregii Convenții. Această deficiență este rezultatul prevederilor legale pe care autoritatea legiuitoare avea datoria de a le modifica în vederea asigurării dreptului de acces la instanță, astfel încât să prevadă căi clare și eficiente de apreciere asupra procedurii de stabilire a taxelor de timbru și de scutire de la plata acestora, reducere sau eșalonare.

Totodată, **puterea judecătorească**, întrucât, astfel cum reține Curtea Europeană, instanța nu a examinat în detaliu cererea reclamantei de scutire în achitarea taxei de timbru, limitându-se la a constata că aceasta nu mai desfășura nicio activitate și nu a cerut informații părților, după cum putea să facă în temeiul art. 75 și urm. C.pr.civ. (*mutatis mutandis, Rusen*, par. 36).

6.3. În cauza *Marariu c. României*, hotărârea din 16 martie 2010, s-a reținut încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, urmare a **neexaminării de către instanțele naționale a cererii de restituire a cheltuielilor de judecată** formulată de reclamant.

Puterea judecătorească este autoritate potențial responsabilă, întrucât prima instanță a omis să examineze cererea explicită de restituire a cheltuielilor de judecată ale reclamantului. În plus, tribunalul, care s-a pronunțat în recurs, s-a limitat să examineze conținutul hotărârii pronunțate în primă instanță, fără să verifice dacă reclamantul formulase într-adevăr o asemenea cerere.

Dreptul reclamantului la un proces echitabil în fața unei instanțe nu este efectiv, câtă vreme apărările și observațiile pe care le-a invocat în susținerea dreptului său dedus judecății nu au fost analizate de completul de judecată.

Motivarea este necesară pentru ca hotărârea să fie înțeleasă de părți și pentru a permite instanțelor superioare, în cazul în care hotărârea este susceptibilă de a fi supusă căilor de atac, să cenzureze eventualele contradicții. Instanțele judecătorești chemate să tranșeze un litigiu trebuie să motiveze soluția adoptată, care se bucură de prezumția că reprezintă adevărul.

6.4. În cauza *Parohia Greco Catolică Sâmbăta Bihor c. României*, hotărârea din 12 ianuarie 2010, instanța europeană a constatat că legea nu reglementa nici procedura ce trebuia urmată în

vederea convocării comisiei, nici pe cea pentru pronunțarea unei decizii. Nicio dispoziție legală nu obliga părțile să organizeze sau să participe la aceste reuniuni și nici nu prevedea un termen pentru desfășurarea procedurii. Aceste lacune legislative au favorizat o procedură dilatorie, care permitea blocarea *sine die* a dreptului reclamantei de acces la o instanță. Pe de altă parte, controlul jurisdicțional era limitat la verificarea respectării criteriilor prevăzute de lege, printre care cea referitoare la respectarea voinței majorității. Or, pentru a fi în prezența unei jurisdicții depline, trebuie ca aceasta să se poată pronunța asupra oricărui aspect de drept sau de fapt al litigiului (*Terra Woningen B.V. c. Olandei*, hotărârea din 17 decembrie 1996, par. 52; *Credit Industriel c. Cehiei*, nr. 29010/95, par. 68).

În speță, jurisdicția internă nu era competentă să statueze asupra fondului deciziei date de comisie, astfel încât controlul exercitat nu satisface exigențele art. 6 par. 1 din Convenție.

În opinia Curții, excluderea competenței generale a instanțelor de la a soluționa astfel de litigii este contrară dreptului de acces la un tribunal (*Vasilescu c. României*, 22 mai 1998, par. 39-41). De asemenea, Curtea a considerat că sistemul de soluționare a conflictelor prevăzut de legea specială nu a fost suficient reglementat, iar controlul jurisdicțional efectuat de instanțe nu era adecvat (*Pellegrini c. Italiei*, nr. 30882/96).

Puterea judecătorească este responsabilă pentru neexaminarea fondului contestației reclamantei și pentru existența unei practici neunitare. Instanța de recurs a respins acțiunea reclamantei, fără a analiza temeinicia acesteia, apreciind că jurisdicțiile interne nu au competență de a statua cu privire la dreptul de proprietate și de folosință asupra edificiilor religioase, având în vedere dispozițiile Decretului nr. 126/1990, care prevedeau că aceste aspecte erau soluționate de un organism nejurisdicțional.

Puterea legislativă este în culpă, pentru nereglementarea unei proceduri clare cu privire la modul de desfășurare a activității comisiei mixte formate din membri ai cultului unit și ortodox, de luare a deciziilor și de contestare a acestora. Legea nu reglementa nici procedura ce trebuia urmată în vederea convocării comisiei, nici pe cea pentru pronunțarea unei decizii. Nicio dispoziție legală nu obliga părțile să organizeze sau să participe la aceste reuniuni și nici nu prevedea un termen pentru desfășurarea procedurii. Aceste lacune legislative au favorizat o procedură dilatorie, care permitea blocarea *sine die* a dreptului reclamantei de acces la o instanță. Pe de altă parte, controlul jurisdicțional era limitat la verificarea respectării criteriilor prevăzute de lege, printre care cea referitoare la respectarea voinței majorității. Or, pentru a fi în prezența unei jurisdicții depline, trebuie ca aceasta să se poată pronunța asupra oricărui aspect de drept sau de fapt al litigiului.

Drept consecință, s-a reținut că prin O.G. nr. 64/2004, aprobată prin Legea nr. 182/2005, a fost modificat Decretul nr. 126/1990, în sensul reglementării posibilității de sesizare a instanței, care este competentă să analizeze pe fond litigiile cu privire la edificiile religioase și casele parohiale.

7. Atingerile aduse art. 8 din Convenție.

Pentru acest tip de condamnări, răspunderea revine, concurent, **puterii judecătorești** (de regulă, pentru greșita aplicare a dispozițiilor Convenției de la Haga) și **puterii executive**, prin intermediul Ministerului Justiției, ca autoritate centrală de aplicare a Convenției de la Haga.

7.1. În cauza *Nistor c. României*, hotărârea din 2 noiembrie 2010, s-a reținut încălcarea art. 6 par. 1 și art. 8 din Convenție, ca urmare a nepunerii în executare a unei hotărâri judecătorești pronunțate pe calea ordonanței președințiale, prin care se stabilea un program de vizitare a minorului, în favoarea reclamantilor.

Curtea a stabilit mai întâi că perioada de luat în calcul a început la 6 mai 2004, data pronunțării instanței asupra programului de vizitare stabilit în favoarea reclamantilor și s-a încheiat la data de 14 martie 2005, la care s-a pronunțat decizia definitivă și irevocabilă cu privire la reîncredințarea minorului. În acest sens, Curtea a avut în vedere faptul că ulterior soluționării definitive a cererii de reîncredințare, reclamantii aveau posibilitatea de a introduce o nouă acțiune pentru a li se stabili un program de vizitare definitiv.

În ceea ce privește punerea în executare a hotărârii din data de 6 mai 2004, Curtea a arătat că problema supusă analizei are în vedere dacă autoritățile naționale au luat toate măsurile pe care în mod rezonabil le puteau întreprinde pentru facilitarea executării (*Hokkanen c. Finlandei*, par. 58).

Curtea a amintit că, într-o astfel de cauză, caracterul adecvat al unei măsuri se apreciază în funcție de celeritatea cu care aceasta este pusă în aplicare, întrucât procedurile legate de dreptul de vizitare, inclusiv executarea hotărârilor pronunțate, necesită urgență, trecerea timpului putând avea consecințe ireparabile asupra relațiilor dintre copii și părintele care nu locuiește cu ei (*Costreie c. României*, par. 81). În speță, acest argument este cu atât mai puternic cu cât cererea de stabilire a programului de vizitare s-a făcut pe calea unei ordonanțe președințiale, fiind de esența unei astfel de acțiuni apărarea individului împotriva oricărui prejudiciu ce ar putea rezulta din simpla trecere a timpului (*Ignaccolo-Zenide c. României*, par. 102).

Arătând că persoanele implicate în procedurile de executare a hotărârii trebuie să demonstreze ele însele o atitudine activă, Curtea a stabilit că se impune a fi analizate măsurile luate de autoritățile naționale în vederea punerii în executare și stabilirii caracterului adecvat al acestora (*D. c. Poloniei*).

Curtea a notat că, deși la data de 14 iulie 2004 reclamanții au desemnat un executor judecătoresc cu punerea în executare a hotărârii, aceasta nu a fost investită cu formulă executorie decât două săptămâni mai târziu, reclamanții fiind astfel împiedicați să își exercite dreptul stabilit. Or, o inactivitate de o asemenea durată nu este compatibilă cu o procedură caracterizată prin urgență și celeritate.

Ulterior, executorul a încercat punerea în executare o singură dată, la 13 august 2004, fără alte încercări, după care a închis dosarul de executare, deși nu se pronunțase o hotărâre asupra fondului. Deși Guvernul a reproșat reclamanților omisiunea de a introduce o plângere împotriva executorului, Curtea a apreciat că o astfel de acțiune nu ar fi fost suficientă, întrucât avea în vedere mijloace indirecte de executare (*Ignaccolo-Zenide c. României*, par. 111).

Având în vedere modul în care reclamanții au reușit punerea în executare a hotărârii, Curtea a subliniat că măsurile coercitive cu privire la minori nu sunt dezirabile.

Curtea a reținut, totodată, caracterul neadecvat al măsurilor luate de către Autoritatea Tutelară, arătând că aceasta s-a limitat la a transmite reclamanților o adresă prin care îi informa cu privire la relațiile tensionate dintre părți și la comportamentul adecvat al bunicii paterne, fără să le ofere niciun răspuns cu privire la dificultățile întâmpinate de către aceștia în executarea hotărârii. Apreciind că intervenția sa în procedură nu era, prin ea însăși, suficientă pentru a soluționa diferendele dintre părți, Autoritatea Tutelară a sugerat recursul la alte autorități, fără a le indica măcar. Curtea a apreciat astfel că instituția nu a luat nicio măsură pentru exercitarea efectivă a dreptului de vizită al reclamanților.

Având în vedere vârsta foarte fragedă a copilului, intervenția Autorității Tutelare era cu atât mai necesară, cu cât în urma examinării psihologice a minorului s-a stabilit că acesta suferea de tulburări emoționale datorate conflictelor familiale, obligarea acestuia la realizarea vizitelor cu reclamanții fiind contraindicată.

În acest context, autoritățile competente ar fi trebuit să organizeze întâlniri pregătitoare între părți, să solicite sprijinul unui psiholog și al unui pedopsihiatru în vederea ameliorării situației (*mutatis mutandis, Amănalachioai c. României*, par. 101). Or, Autoritatea Tutelară, care avea potrivit Codului Familiei suficiente atribuții în materie, s-a limitat la a constata că minorul este în siguranță la bunicii paterni, permițând apariția unei degradări potențial iremediabile a relațiilor copilului cu reclamanții.

Curtea a observat că, după data de 13 august 2004, autoritățile nu au mai luat nicio măsură în vederea punerii în executare a ordonanței președințiale; or, având în vedere faptul că reclamanții au sesizat în mod valabil autoritățile însărcinate cu executarea cu privire la dificultățile survenite, inactivitatea reclamanților nu putea exonera autoritățile de obligațiile ce le reveneau ca deținătoare ale puterii publice în materie de executare (*Ignaccolo-Zenide c. României*, par. 111).

Conștientă cu privire la faptul că dificultățile în executarea hotărârii din 6 mai 2004 au fost generate în mare parte de animozitățile dintre familiile celor doi părinți, Curtea a arătat că nu se poate imputa reclamantilor neputința stabilirii unor legături efective (*mutatis mutandis, Hokkanen c. Finlandei*, par. 60).

Concluzionând, Curtea a arătat că autoritățile competente nu au depus toate eforturile pe care în mod rezonabil le puteau depune pentru a facilita întâlniri regulate între H.P. și reclamantii. Fără a ignora marja de apreciere a autorităților competente în materie³³, imposibilitatea reclamantilor de a-și exercita dreptul de vizitare a reprezentat o atingere disproporționată a dreptului lor la viața de familie, astfel cum acesta este garantat de art. 8 din Convenție.

Puterea executivă este responsabilă, prin autoritățile administrative. Cauza privește eșecul acestor autorități de a pune în executare o hotărâre judecătorească pronunțată pe calea unei ordonanțe președințiale având ca obiect stabilirea programului de vizitare în favoarea reclamantilor. Încălcarea reținută în materie de executare este cu atât mai gravă cu cât privește un domeniu delicat, în care celeritatea ar trebui să constituie regula, având în vedere faptul că trecerea timpului este natură a prejudicia în mod iremediabil relațiile dintre părinți și copiii lor minori.

7.2. În cauza *Băcilă c. României*, hotărârea din 30 martie 2010, s-a reținut încălcarea obligațiilor pozitive impuse de art. 8 din Convenție pentru **respectarea dreptului la un mediu sănătos**³⁴.

Puterea executivă este responsabilă pentru încălcarea obligațiilor pozitive impuse de art. 8 din Convenție pentru respectarea dreptului la un mediu sănătos, prin faptul că statul nu a păstrat un echilibru just între interesul bunăstării economice a orașului Copșa Mică – cel de a menține activitatea principalului angajator din oraș - și dreptul efectiv al reclamantei la respectarea domiciliului său și a vieții sale private și de familie.

Curtea a reținut incapacitatea autorităților locale de a constrânge uzina Sometra să reducă poluarea la niveluri compatibile cu bunăstarea locuitorilor din Copșa Mică și a constatat că, între 6 mai 2003 și 12 iunie 2006, uzina Sometra a funcționat fără autorizația de mediu impusă de legislația internă, deși autoritățile locale erau la curent cu problemele grave de poluare generate prin continuarea activității sale.

În pofida unei creșteri a poluării după privatizarea uzinei, recunoscută de autoritățile locale, din dosar nu reiese că acestea ar fi luat, înainte de 2007, măsuri împotriva societății. Reticența în privința sancționării societății a fost motivată prin faptul că măsurile pe termen scurt ar fi ineficiente și ar amenința o mare parte a locurilor de muncă din regiune.

8. Un nou tip de cauză pe rolul Curții este *Grosaru c. României*

Curtea a reținut *prima dată* încălcarea **art. 3 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție (dreptul la alegeri libere)** și a **art. 13 din Convenție (dreptul la un recurs efectiv)**, prin refuzul autorităților de a-i atribui reclamantului un mandat de deputat în numele minorității italiene cu ocazia alegerilor parlamentare din anul 2000.

³³ A se vedea Jean-François Renucci, Isabelle Berro-Lefèvre, *Adoptions internationales et respect des droits de l'homme: les ambiguïtés de l'arrêt Pini et Bertani c. Roumanie*, Recueil Dalloz 2004, p. 3026.

³⁴ A se vedea François Guy Trébulle, *Droit de l'environnement*, Recueil Dalloz 2010, p. 2468; **Philippe Billet**, *Le "juste équilibre" des droits au service de la protection de l'environnement*, commentaire des arrêts de Grande chambre, CEDH, *Depalle c. France*, req. n° 34044/02 et *Brosset-Triboulet et a. c. France*, req. n° 34078/02, du 29 mars 2010, et de l'arrêt *Bacila c. Roumanie*, 30 mars 2010, req. n° 19234/04, *in Environnement*, n° 6, juin 2010, alerte 63; **Frédéric Sudre**, *Protection de la santé contre les pollutions industrielles*, commentaire de l'arrêt, *Bacila c. Roumanie*, 30 mars 2010, req. n° 19234/04, *in JCP G*, n° 16, 19 avril 2010, p. 452; Adélie Pomade, *Recherche de causalité entre les risques invisibles et la santé humaine: convergences entres les jurisprudences françaises et européennes*, commentaire de l'arrêt CEDH, *Tătar c. Roumanie*, 27 janvier 2009, req. n° 67021/01, *in Revue trimestrielle de droit européen*, n° 2, avril-juin 2010, p. 333.

Biroul Electoral Central nu oferă garanții suficiente de imparțialitate, fiind constituit dintr-un mare număr de membri reprezentând partide politice, iar Curtea Supremă de Justiție a respins contestația reclamantului ca inadmisibilă, considerând că deciziile Biroului Electoral Central erau definitive.

Curtea a observat că Legea nr. 68/1992 nu enunță cu claritate procedura de urmat pentru atribuirea mandatului parlamentar corespunzător organizației câștigătoare reprezentând o minoritate națională. Astfel, Biroul Electoral Central, conform art. 68 alin. 1 lit. g din lege, trebuie "să determine numele și prenumele primului candidat înscris pe lista organizației ce are dreptul la un mandat de deputat, care a strâns cel mai mare număr de sufragii". Așadar, acest text nu precizează dacă este vorba de cel mai mare număr de voturi la nivel național sau la nivelul unei circumscripții electorale. Or, o astfel de precizare se poate dovedi a fi decisivă în momentul determinării candidatului.

În cadrul Comunității Italiene din România, în numele căreia a candidat reclamantul, mandatul nu i-a fost atribuit reclamantului, care obținuse cel mai mare număr de sufragii pe întregul teritoriu, ci unui alt candidat, care obținuse un număr mare de voturi în una și aceeași circumscripție. Biroul Electoral Central a optat, așadar, pentru o metodă bazată pe reprezentativitatea teritorială, și nu pe reprezentativitatea națională.

În opinia Curții, lipsa de claritate a prevederilor relevante în materie le impunea autorităților naționale să fie prudente în interpretarea lor, ținând cont de impactul direct pe care aceasta îl avea asupra rezultatului alegerilor (*Kovach c. Ucrainei*, par. 59). Biroul Electoral Central nu a precizat dacă era vorba de o primă interpretare a acestei prevederi sau dacă exista o practică constantă în materie. Nu a explicat nici de ce criteriul reprezentativității teritoriale se aplica minorităților naționale, deși acestea beneficiau, sub alte aspecte legate de alegeri, de prevederi speciale legate de criteriul reprezentativității naționale. În fine, deși Curtea i-a adresat invitația, Guvernul nu a oferit mai multe informații cu privire la interpretarea dată de autoritățile naționale sau de doctrină articolului 68 alin. 1 lit. g din Legea nr. 68/1992. Prin urmare, Curtea a apreciat că prevederile hotărâtoare pentru atribuirea unui mandat de deputat organizației ce reprezintă o minoritate națională nu corespundeau la data evenimentelor cu cerințele de precizie impuse de jurisprudența sa³⁵.

Pe de altă parte, Curtea a observat că Biroul Electoral Central și Comisia de validare a Camerei Deputaților au analizat contestația reclamantului, după care au respins-o ca neîntemeiată. Or, în opinia Curții, un individ a cărui numire într-o funcție de deputat a fost refuzată are motive legitime să se teamă că marea majoritate a membrilor organului care au analizat legalitatea alegerilor, mai exact membrii care reprezintă celelalte partide politice ale Biroului Electoral Central, aveau un interes contrar interesului său. Regulile de compunere a acestui organ constituit dintr-un mare număr de membri reprezentând partide politice nu par, așadar, să ofere o garanție suficientă de imparțialitate. Aceeași concluzie este valabilă *a fortiori* pentru Comisia de validare a Camerei Deputaților.

În plus, Curtea a observat că nicio instanță națională nu s-a pronunțat asupra interpretării prevederii legale în discuție. Astfel, Curtea Supremă de Justiție a respins contestația reclamantului ca inadmisibilă, considerând că deciziile Biroului Electoral Central erau definitive. Ulterior, Curtea Constituțională s-a limitat la a-l informa pe reclamant că nu este competentă în materie electorală. În acest sens, Curtea a reamintit că în cauza *Babenko c. Ucrainei* a considerat important faptul că susținerile reclamantului fuseseră analizate în cadrul unei proceduri judiciare.

Ca autorități potențial responsabile au fost reținute **puterea legislativă**, deoarece un aspect esențial reținut de instanța europeană este cel privind absența coerenței legislative (interpretarea diferită a legii s-a datorat înseși legislației neclare și deficitar formulate; Comisia de la Veneția recomandă în Codul bunelor practici în materie electorală un control judiciar al aplicării regulilor

³⁵ A se vedea Frédéric Bouhon, *L'influence du cadre historique et politique dans la jurisprudence électorale de la Cour européenne des droits de l'homme*, Revue Trimestrielle des Droits de l'Homme, Bruyland, Bruxelles, n° 85, janvier 2011.

electorale, eventual ca o completare a recursurilor în fața comisiilor electorale sau în fața Parlamentului), dar și **puterea judecătorească**, prin Curtea Supremă de Justiție, din cauza faptului că a respins contestația reclamantului ca inadmisibilă, considerând că deciziile Biroului Electoral Central erau definitive.

Nu au existat măsuri specifice în urma hotărârii. Modificările legislative aduse prin art. 91 alin. 9 din Legea nr. 373/2004 privind alegerea Camerei Deputaților și a Senatului precizează că mandatul de deputat al minorităților naționale este atribuit circumscripției electorale în care lista de candidați depusă a obținut cel mai mare număr de voturi. Curtea a avut în vedere modificarea legislativă intervenită, însă a reținut că această modificare legislativă este mult ulterioară faptelor denunțate de reclamant și nu permite, așadar, remedierea situației sale.

9. În continuare, România primește condamnări și pentru **cauzele de tip *Brumărescu*** (spre exemplu, cauza *Șerban c. României*, hotărârea din 19 ianuarie 2010 sau cauza *Țuluș c. României*, hotărârea din 26 ianuarie 2010).

10. Decizia *Adrian Mihai Ionescu c. România* reprezintă o premieră în jurisprudența Curții, fiind prima dată când instanța europeană s-a pronunțat cu privire la **noul criteriu de admisibilitate a plângerii, cu valoare a obiectului de 90 de euro**³⁶. A doua decizie în acest sens (*Korolev c. Rusiei*) privea o cerere pentru o sumă mai mică de 1 euro. Conform Protocolului nr. 14 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cu privire la modificarea sistemului de control al Convenției, adoptat la Strasbourg la 13 mai 2004, alineatul 3 al articolului 35 din Convenție se modifică după cum urmează: "3. Curtea declară inadmisibilă orice cerere individuală introdusă în temeiul art. 34, atunci când apreciază că: a) cererea este incompatibilă cu prevederile Convenției sau ale protocoalelor sale, este în mod vădit neîntemeiată ori abuzivă; sau b) reclamantul nu a suferit nici un prejudiciu important, cu excepția cazului în care respectarea drepturilor omului garantate prin Convenție și prin protocoalele sale impune examinarea pe fond a cererii și cu condiția de a nu respinge pentru acest motiv nici o cauză care nu a fost examinată corespunzător de o instanță națională."

Ca atare, o plângere care nu este vădit nefondată a fost respinsă, pe motiv că prejudiciul suferit de reclamant nu este suficient de important pentru ca instanța europeană să se aplece asupra plângerii sale.

În doctrină s-a exprimat opinia³⁷ că "a respinge o plângere pentru că există deja o jurisprudență constantă cu privire la acest subiect este absurd. Această incertitudine cu privire la soarta unei plângeri și inconstanța motivelor care duc la respingerea multor plângeri ca inadmisibile face ca, oricât de dură sună afirmația, cel mai mare violator al prevederilor art. 6 din Convenție care impune proceduri clare și transparente să fie însăși Curtea de la Strasbourg. Această formă de inadmisibilitate a plângerilor trebuie aplicată cu prudență de către Curte, pentru că succesul său se datorează în principal faptului că nu s-a aplecat doar asupra problemelor grave, ci și a celor care păreau banale și lipsite de o importanță semnificativă". Pe post de exemplu, au fost amintite cauze precum *Ozturk c. Turciei*, în care Curtea a stabilit criteriile de aplicabilitate a art. 6 în materie

³⁶ **A se vedea Corneliu Birsan și Natalie Fricero**, Du protocoles n° 14 bis au protocoles n° 14: une efficacité toujours accrue!, în *Revue Procédures*, n° 10, octobre 2010, étude 7; **Nathalie Fricero**, *Première application du protocole n° 14*, commentaire de l'arrêt CEDH, *Adrian Mihai Ionescu c. Roumanie*, 1er juin 2010, req. n° 36659/04, în *Revue Procédures*, n° 8, août 2010, comm. 315; **Katarzyna Grabarczyk**, *Première application du nouveau critère de recevabilité introduit par le Protocole 14*, commentaire de la décision CEDH, *Adrian Mihai Ionescu c. Roumanie*, 1er juin 2010, req. n° 36659/04, în *La Semaine Juridique*, Edition générale, n° 30, 26 juillet 2010, p. 825.

³⁷ A se vedea Radu Chiriță, *CEDO, Secția a III-a, Decizia Mihai Ionescu c. România (plângerea nr. 36659/04) din 1 iunie 2010*, în *Curierul Judiciar* nr. 7/2010, p. 369 și urm.

penală privind o „banală și insignifiantă amendă de circulație” sau *Anghel c. României*, care a privit sistemul român de răspundere contravențională, în legătură cu o amendă de 30 euro³⁸.

B. Analiza sintetică a hotărârilor în materie penală

În materie penală, condamnarea României în cursul anului 2010, în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, a fost cauzată de încălcarea drepturilor și libertăților ocrotite, în special, de art. 2, art. 3, art. 5, art. 6, art. 8, art. 10, art. 13 din Convenția europeană, precum și de Protocolul nr. 7 adițional la Convenție.

1. Dreptul la viață este primul drept material recunoscut de Convenția europeană în art. 2 și exprimă, fără îndoială, una din valorile fundamentale ale societăților democratice³⁹, formând o valoare supremă printre drepturile omului⁴⁰. Cum s-a subliniat⁴¹, având în vedere că, în absența lui, protecția celorlalte drepturi și libertăți apărute de Convenția europeană ar rămâne fără obiect, dreptul ocrotit de art. 2 este unul esențial în sistemul Convenției.

În conținutul dreptului la viață intră în sarcina statelor părți la Convenție, similar dreptului reglementat de art. 3, două tipuri de obligații. Este vorba, pe de o parte, de o obligație materială, de substanță, cu caracter atât pozitiv - de a lua toate măsurile necesare pentru protecția efectivă a dreptului la viață, cât și negativ, de ordin general - de a nu cauza moartea unei persoane, excepție făcând ipotezele enunțate restrictiv în par. 2. Pe de altă parte, art. 2 impune autorităților statelor și o obligație procedurală: de a efectua o anchetă efectivă și aprofundată cu privire la circumstanțele decesului unei persoane⁴².

În anul 2010, România a fost condamnată în două cauze pentru încălcarea dreptului reglementat de art. 2 din Convenție, în ambele sale dimensiuni.

1.1. În ceea ce privește violarea constatată a art. 2 din Convenție, în partea sa de procedură, cauza *Eugenia Lazăr c. României* este, pe departe, una dintre cele mai inedite care au fost pronunțate de către Curtea Europeană împotriva statului român în cursul anului trecut. Ineditul cauzei este susținut de cel puțin două aspecte: în primul rând, Curtea, din oficiu, a schimbat temeiul juridic al plângerii, deși un asemenea procedeu este rar întâlnit în practica judecătorilor de la Strasbourg. Astfel, cu toate că reclamanta a invocat încălcarea art. 6 din Convenție, Curtea a constatat că acest text nu este aplicabil, deoarece nu recunoaște în procesul penal vreun drept procedural

³⁸ A se vedea și **Jean-Pierre Marguénaud**, *Le contrat, terrain d'expérimentation de la nouvelle condition de recevabilité de « préjudice important » instituée par le Protocole n° 14 (CEDH 1er juin 2010, décision d'irrecevabilité, Adrian Mihai Ionescu c. Roumanie)*, RTD Civ. 2010, p. 741. "On pourrait donc être tenté de considérer que les contrats restent soumis, eux, à une application purement financière de la version européenne de l'adage de minimis non curat praetor. Les petits contrats seraient donc sur le point d'être chassés du champ de la compétence de la Cour EDH à moins que l'extrême précarité de la situation économique du contractant ne fasse redouter d'importantes répercussions sur sa vie personnelle et sous réserve de la mise en oeuvre des deux garde-fous d'exigence d'un examen de la situation au fond et d'absence d'examen par un tribunal interne. La décision Ionescu expédie d'ailleurs très lestement la vérification de ces deux dernières conditions posées par l'article 35 § 3 b; ce qui est peut-être un signe supplémentaire d'une franche volonté de détourner la cohorte des contractants de la vie quotidienne du recours individuel devant la Cour EDH pour les inviter à reporter leurs espoirs vers des actions moins individualistes mieux connues du droit de la consommation que du droit européen des droits de l'homme".

³⁹ A se vedea CEDO, cauza *McCann și alții c. Marii Britanii*, 27 septembrie 1995, par. 147.

⁴⁰ A se vedea CEDO, cauza *Streletz, Kessler și Krenz c. Germaniei*, par. 95.

⁴¹ Corneliu Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, vol. I, Editura C.H.Beck, București 2005, p. 156.

⁴² Corneliu Bîrsan, *op. cit.*, p. 175, 183; Frédéric Sudre, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, în traducere la Ed. Polirom, București 2006, p. 216 și urm.; Radu Chiriță, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, vol. I, Ed. C.H.Beck, București 2007, p. 111 și urm.

persoanei vătămate. Însă, dată fiind importanța problemelor ridicate pentru judecătorii Curții, aceștia au modificat temeiul plângerii și au analizat în cauză o eventuală încălcare a art. 2 din Convenție⁴³.

În al doilea rând, această hotărâre constituie un semnal de alarmă atât pentru jurisprudența dezvoltată la nivelul autorităților judiciare interne, potrivit căreia expertizele medico-legale realizate de INML Mina Minovici București și de Comisia superioară medico-legală primesc o forță probantă superioară altor mijloace de probă⁴⁴, cât și pentru legislația deficitară în domeniul expertizelor, legislație care a păstrat monopolul statului asupra expertizelor medico-legale și nu a adoptat nici până în prezent în domeniu un sistem de expertize competitiv, cu un corp al experților de înaltă pregătire profesională și oferind părților posibilitatea să își aleagă expertul.

1.2. Alături de *Eugenia Lazăr*, Curtea a mai constatat încălcarea art. 2 din Convenție, material și procedural, și în cauza *Carabulea c. României*. Din punct de vedere substanțial, textul Convenției a fost încălcat în cauză deoarece victimei, care se afla în custodia poliției, nu i-au fost acordate îngrijirile medicale adecvate. Mai mult, autoritățile nu au fost în măsură să furnizeze explicații plauzibile și convingătoare pentru decesul victimei.

În aceeași speță, în partea sa de procedură, art. 2 din Convenție a fost încălcat întrucât autoritățile nu au efectuat o anchetă efectivă pentru lămurirea împrejurărilor în care s-a produs decesul victimei.

Responsabilitatea pentru această stare de lucruri a fost identificată în primul rând în sarcina **puterii executive**, prin agenții de poliție care i-au aplicat victimei un tratament caracterizat de Curte ca fiind tortură, tratament care a avut ca urmare decesul subiectului pasiv.

Totodată, organizarea deficitară a serviciilor de medicină legală a contribuit la lipsa unei concluzii clare cu privire la situația victimei, reținându-se neexecutarea de fotografii asupra corpului victimei, neefectuarea unei radiografii post-mortem a toracelui victimei, concizia raportului și numărul mare de erori și omisiuni conținute de acesta.

În al doilea rând, responsabilitatea cade și asupra **Ministerului Public**, întrucât, deși Codul de procedură penală impune autorităților judiciare române să strângă toate probele necesare aflării adevărului și lămuririi complete a cauzei, procurorii nu au efectuat o anchetă efectivă privind acuzațiile de supunere la tortură a fratelui reclamantului.

2. Tratamentul inuman sau degradant

Din perspectiva **art. 3 din Convenție**, în 2010 Curtea a avut din nou ocazia să sublinieze că măsurile privative de libertate sunt însoțite, de regulă, de suferințe și umilire. Cu toate acestea, art. 3 impune statului să se asigure că orice persoană este deținută în condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității umane, că modalitățile de executare a pedepsei nu supun persoana în cauză unei suferințe sau unei încercări de o intensitate care să depășească nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și că, ținând seama de cerințele practice din închisoare, sănătatea și confortul celui deținut sunt asigurate în mod corespunzător.

Condițiile de detenție pe care au fost nevoiți să le suporte diverși petenți, însemnând suprapopulare, igienă deficitară în penitenciarele din România (cauzele *Aharon Schwarz*, *Al-Agha*, *Mariana Marinescu*, *Jiga*, *Ogică*, *Răcăreanu*, *Iamandi*, *Ciupercescu*, *Dimakos*, *Florea*, *Coman*, *Marcu*, *Cucolaș*, *Grozavu*, *Ali*, *Porumb*, *Dobri* sau *Colesnicov*), absența sau precaritatea asistenței medicale oferite pe durata detenției (cauzele *Aharon Schwarz* și *V.D.*) constituie tratamente inumane sau degradante și au atras numeroasele condamnări ale statului român și în 2010 pe motivul încălcării art. 3 din Convenție, în dimensiunea sa materială. În plus, pentru prima dată în cauza

⁴³ A se vedea Radu Chiriță, *Hotărârea Eugenia Lazăr c. României (plângerea nr. 32146/05) din 16 februarie 2010*, în *Curierul Judiciar* nr. 3/2010, p. 130 și urm.

⁴⁴ A se vedea: Radu Chiriță, *Hotărârea Eugenia Lazăr...*, *op. cit.*, p. 131.

Aharon Schwarz c. României, Curtea a atras atenția asupra caracterului necorespunzător al dispozițiilor legale în materia întreruperii executării pedepsei privative de libertate⁴⁵.

Pe de o parte, legislația inadecvată care a persistat până în 2006 în domeniul executării măsurilor și a pedepselor privative de libertate și absența oricărei căi de atac eficiente prin intermediul căreia cel interesat să poată să denunțe condițiile de detenție, iar, pe de altă parte, constanta lipsă de preocupare a puterii executive, în general, pentru construirea unor stabilimente penitenciare moderne și, în particular, pentru a oferi cazarea persoanelor deținute în condiții care să satisfacă demnitatea umană, însumate, constituie, în opinia noastră, o problemă structurală în România. În orice caz, în prima parte a anului 2010, într-o cauză în care erau denunțate condițiile de detenție, Curtea Europeană a inițiat procedura contencioasă, invitând Guvernul Român să răspundă întrebării dacă acestea reprezintă o problemă structurală în România (cauza *Iacov Stanciu c. României*, nr. 35972/05). Agentul Guvernamental pentru CEDO nu făcând încă publice observațiile Guvernului transmise Curții la 30 iulie 2010 și 15 februarie 2011.

Alături de condițiile de detenție, în anul 2010 Curtea a mai denunțat relele tratamente la care a fost supusă victima din partea agenților statului și care au dus la decesul acesteia, provocate în mod intenționat în scopul obținerii recunoașterii de către victimă a infracțiunii de a cărei comitere era acuzată. Acest tratament a dus la condamnarea României în cauza *Carabulea* pentru încălcarea art. 3 din Convenție sub aspect substanțial. Cauza se înscrie pe linia celor stipulate de CEDO în hotărârea *Tomasi c. Franței*, în care s-a statuat că, atunci când o persoană a suferit leziuni importante ale integrității corporale și sănătății sale în perioada în care se afla în stare de detenție, funcționează o prezumție relativă că autorul leziunilor este un agent al statului, care trebuie să ofere o explicație rezonabilă pentru justificarea rănilor prezentate de victimă. Cum s-a arătat⁴⁶, „explicația statului român potrivit căreia cauza decesului victimei a fost o afecțiune cardiacă preexistentă este hilară, cât timp o hemoragie abdominală nu poate fi cauzată de afecțiuni cardiace”, astfel că încălcarea art. 2 și a art. 3 din Convenție este neîndoielnică.

În ciuda celor constatate de Curte în cauza *Carabulea*, a evidenței stării de fapt și a faptului că pentru infracțiunea de omor încă nu s-a împlinit termenul de prescripție a răspunderii penale, este surprinzător că Ministerul Public nu a declanșat procedurile penale față de cei care au exercitat violențe fizice împotriva victimei, care au dus la decesul acesteia.

Din punct de vedere procedural, art. 3 din Convenție a fost încălcat în cauzele *Boroanca*, *Carabulea* și *Giga Chiujdea*, din pricina absenței unei anchete aprofundate și efective.

3. Încălcarea dreptului la libertate, exprimat de art. 5 din Convenție, a fost constatată în cauzele *Boloș*, *Al-Agha*, *Scundeanu*, *Jiga*, *C.B.*, *Ogică*, *Creangă*, *Nicuț-Tănăsescu*, *Degeratu*, *Ahmed* și *Bujac*.

3.1. Orice privare de libertate cu caracter preventiv pe durata procedurilor trebuie să fie conformă dispozițiilor legale: este vorba de legea națională, dar și de prevederile Convenției. De asemenea, **privarea de libertate a unei persoane trebuie redusă la minim**. Lipsirea de libertate a reclamantilor fără ca această măsură să fie prevăzută de o lege care să satisfacă cerințele impuse de art. 5 par. 1 din Convenție, precum și lipsa de diligență a autorităților penitenciare pentru a reduce la minim timpul necesar punerii în libertate a reclamantului au atras încălcarea acestui text în prima ipoteză cauzele *Al-Agha*, *Ahmed*, *Creangă* și *Bujac* și, în a doua ipoteză, în cauza *Ogică*.

⁴⁵ În orice caz, prin Legea nr. 356/2006, în materia căilor de atac exercitate, între altele, împotriva hotărârilor vizând întreruperea executării pedepsei închisorii, a fost suprimat apelul, sentința pronunțată în prim grad fiind susceptibilă doar de recurs, recursul fiind integral devolutiv, ceea ce a dus la o scurtare a acestor proceduri.

⁴⁶ A se vedea Radu Chiriță, *Hotărârea Carabulea c. România (plângerea nr. 45661/99) din 13 iulie 2010*, în *Curierul Judiciar* nr. 8/2010, p. 427.

Cauzele *Al-Agha* și *Ahmed*, similar hotărârilor *Kaya* și *Lupșa*, ridică din nou problema legislației privind regimul juridic al străinilor în România și a declarării acestora ca indezirabili pe teritoriul țării noastre, iar Curtea a subliniat o dată în plus că este absurd să fie expulzată o persoană, fără să-i fie aduse la cunoștință motivele acestei măsuri și fără să aibă posibilitatea efectivă și rezonabilă de a se apăra⁴⁷.

În cauza *C.B. c. României*, Curtea a decis că luarea măsurii de siguranță a internării medicale a unei persoane catalogate ca fiind alienată, fără ca persoana vizată să prezinte un pericol real pentru societate, în absența unui aviz al unui medic de specialitate și utilizând mijloace disproporționate încalcă dreptul prevăzut de art. 5 par. 1 lit. e din Convenție, iar absența oricărui control, din partea unui judecător, al legalității internării medicale, este contrară art. 5 par. 4.

3.2. Absența unei dispoziții legale care să-l oblige pe procuror să-l prezinte de îndată pe cel arestat în fața unui judecător a dus și în 2010 la condamnarea României în cauza *Nicuț-Tănăsescu c. României* pentru încălcarea art. 5 par. 3 din Convenție.

În limitele art. 5 par. 3, mai notăm că, dată fiind însemnătatea deosebită a principiului libertății persoanei, orice dispoziție cu privire la detenția preventivă a unei persoane pe durata procedurilor impune **motivarea expresă și detaliată atât a temeiurilor de fapt, cât și a temeiurilor de drept ale privării de libertate**, precum și necesitatea imperioasă ca procesul penal să se desfășoare pe mai departe cu acuzatul în stare de arest preventiv.

Dacă într-o hotărâre prin care se dispune asupra arestării preventive a unor inculpați nu sunt indicate probele și indiciile temeinice care susțin temeiurile de fapt ale măsurii privative de libertate, nu este dezvoltată starea de fapt desprinsă din materialul dosarului și nu este arătat, în raport de fiecare acuzat în parte, care este imperativul pentru care procesul penal nu poate avea loc cu el în stare de libertate, hotărârea contravine art. 5 par. 3 din Convenție. Nemoțivarea sau motivarea incompletă și confuză a dispozițiilor prin care anumiți inculpați au fost menținuți în stare de arest a dus la condamnarea statului român în cauzele *Scundeanu, Jiga și Degeratu*.

În orice caz, motivarea hotărârii prin care se dispune asupra stării de arest preventiv a unei persoane este o chestiune foarte delicată, judecătorul fiind chemat să găsească justul echilibru între evitarea afirmațiilor categorice asupra vinovăției acuzatului și prin aceasta respectarea prezumției de nevinovăție, pe de o parte, și necesitatea argumentării adecvate a unei dispoziții extreme asupra libertății persoanei, pe de altă parte. Astfel, simplul fapt că, într-o anumită cauză, un judecător a luat deja hotărâri anterior dezlegării fondului, mai ales în ceea ce privește detenția preventivă, nu determină, *per se*, lipsa imparțialității obiective a aceluia judecător. Aceasta întrucât chestiunea vizând menținerea unei persoane în detenție preventivă nu se confundă cu problema ținând de vinovăția acesteia. Prin urmare, nu trebuie asimilate suspiciunile cu constatarea formală a vinovăției.

În schimb, dacă prin motivarea adusă dispoziției de menținere a măsurii arestării preventive, judecătorul s-a exprimat în termeni clari și fără echivoc cu privire la activitatea întreprinsă de acuzat și a tras concluzii categorice din nepotrivirile aparente dintre declarațiile acestuia și restul probelor instrumentate, acest fapt duce mai curând la o idee preconcepțată asupra vinovăției inculpatului, decât la o simplă descriere a unei stări de suspiciune, și pune sub semnul întrebării imparțialitatea obiectivă a judecătorului pricinii⁴⁸.

3.3. Pe aceeași linie cu cauza *Samoilă și Cionca c. României*, refuzul examinării în substanță a recursului promovat de reclamant împotriva unei încheieri de menținere a măsurii arestării preventive, precum și faptul că reclamantului nu i s-a oferit o participare adecvată la ședințele de

⁴⁷ A se vedea Radu Chiriță, *Hotărârea Ahmed c. România (plângerea nr. 34621/03) din 13 iulie 2010*, în *Curierul Judiciar* nr. 8/2010, p. 428.

⁴⁸ CEDO, cauza *Chesne c. Franței*, nr. 29808/06, hotărârea din 22 aprilie 2010.

judecată al căror rezultat era decisiv pentru menținerea sau revocarea arestării sale, au atras încălcarea art. 5 par. 4 din Convenție în cauza *Boloș c. României*.

Responsabilă pentru această condamnare este în principal **puterea judecătorească**, întrucât Curtea Supremă de Justiție nu a cercetat pe fond un recurs declarat de reclamant împotriva încheierii instanței de menținere a duratei măsurii arestării preventive, în situația în care admisibilitatea unei asemenea căi de atac a fost recunoscută în jurisprudența internă, iar practica neunitară în materie nu putea să-l priveze pe reclamant de o cale de atac împotriva dispozițiilor privind starea lui de arest.

Mai mult, atât prima instanță, cât și instanța de recurs nu au luat măsuri pentru a asigura prezența inculpatului și a avocatului său ales la ședințele de judecată în care s-au dezbătut legalitatea și oportunitatea stării de arest preventiv. Totodată, instanțele nu au luat toate măsurile pentru a-i asigura reclamantului sau avocatului acestuia posibilitatea de a contracara efectiv susținerile procurorului, inculpatul nefiind adus în fața instanțelor și desemnându-i-se *ad hoc* avocați din oficiu, care nu cunoșteau nici clientul și nici dosarul.

Cu toate că, în 2003, în majoritatea sa, practica judiciară se conturase în sensul admisibilității recursului împotriva încheierilor de menținere a măsurii arestării preventive, responsabilitatea poate fi totuși aruncată și asupra **puterii legislative**, pentru că nu a prevăzut din timp reguli suficiente de clare cu privire la atacarea unor astfel de încheieri și a generat în fapt practici neunitare.

3.4. Și în anul 2010, inexistența unei căi legale certe care să garanteze o reparație efectivă pentru deținerea ilegală a unei persoane a avut drept consecință încălcarea art. 5 par. 5 în cauzele *Al-Agha și Degeratu*.

4. România nu a fost ferită nici în anul 2010 de condamnări în materie penală pentru atingerile aduse dreptului la un proces echitabil, prevăzut de **art. 6 din Convenție**, în diferitele sale componente:

4.1. Durata excesivă a procedurilor a determinat condamnarea statului român în cauzele *Balint, Bogdan, Florea Pop, Ciută, Ababei, Ballai, Vitcovschi și Marian Niță* pentru atingerea adusă dreptului la un proces echitabil, prevăzut de art. 6 par. 1 din Convenție.

Prin Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, atât în materie civilă, cât și în materie penală, au fost instituite mecanisme procesuale gândite în scopul scurtării procedurilor. Cu toate acestea, nici până în prezent nu a fost instituită o procedură suplă prin intermediul căreia cel interesat să poată obține soluționarea cauzei sale într-un termen rezonabil, iar, în procesul penal, deși cauzele de desființare sau de casare cu trimitere spre rejudicare au fost reduse semnificativ în 2006, din păcate, nu s-a urmat exemplul procedurii civile, fiind în continuare posibilă repetarea nelimitată a desființării ori casării cu trimitere spre rejudicare.

4.2. Nemotivarea hotărârilor de condamnare, fie în latura penală, fie în latura civilă a procesului penal, precum și omisiunea instanțelor de a oferi un răspuns apărărilor pe care erau întemeiate cererile acuzaților au determinat judecătorii Curții să constate din nou încălcarea art. 6 par. 1 în cauzele *Albert, Antică și Compania R., Bulfinsky, Dumitru și Ali*, responsabilă fiind pentru aceasta, fără îndoială, puterea judecătorească.

4.3. Într-o manieră identică hotărârii *Constantinescu c. României*, Curtea a decis că art. 6 par. 1 din Convenție a fost încălcat și în cauza *Andreescu c. României* pe **motivul condamnării acuzatului abia în recurs, fără ca instanța să procedeze la ascultarea acestuia**.

4.4. Principiul securității raporturilor juridice a fost nesocotit prin desființarea unor hotărâri judecătorești definitive în cauzele *Ștefan, Birlă și Marian Niță*, iar **prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare** - componente ale procesului echitabil - au fost încălcate în cauzele *Jiga și, respectiv, V.D.*

În primele trei cauze, a fost identificată responsabilitatea în primul rând a **puterii legislative**, întrucât, deși Curtea Europeană se pronunțase încă din anul 1999 în cauza *Brumărescu c. României* asupra neconformității recursului în anulare cu dispozițiile convenționale, a păstrat totuși în dreptul pozitiv, pentru o perioadă îndelungată de timp această cale extraordinară de atac, care permitea Procurorului General să solicite anularea unei hotărâri judecătorești definitive, încălcând autoritatea de lucru judecat a acesteia și principiul securității raporturilor juridice, a cărui existență garantează respectarea unei astfel de hotărâri.

Apoi, **Ministerul Public**, prin Procurorul General, este responsabil, deoarece a promovat o cale extraordinară de atac contrară prevederilor Convenției, pentru motive care ar fi trebuit invocate în ciclul ordinar al procedurii.

În sfârșit, **puterea judecătorească**, prin Curtea Supremă de Justiție, are responsabilitatea, având în vedere că, admitând recursul în anulare, a nesocotit autoritatea de lucru judecat și principiul securității raporturilor juridice. Instanța nu a făcut în cauză aplicarea directă a jurisprudenței anterioare a Curții Europene, deși avea această obligație, în temeiul art. 20 din Constituție.

În cauza *Jiga*, **puterea executivă** este responsabilă, prin administrațiile penitenciare, deoarece nu s-au conformat art. 40 din Legea nr. 23/1969, așa cum a fost interpretat prin decizia nr. 1/1994 a Curții Constituționale și, fără niciun temei l-au prezentat pe reclamant în fața instanțelor costumat în hainele locului de detenție specifice pentru condamnații definitiv.

În sfârșit, în cauza *V.D.*, a fost identificată responsabilitatea **puterii judecătorești**, având în vedere că instanțele au dispus condamnarea reclamantului pentru săvârșirea infracțiunii de viol, bazându-se în mod esențial pe declarația victimei infracțiunii făcută în cursul urmăririi penale și pe depoziții ale unor martori indirecti, în condițiile în care reclamantului nu i s-a oferit o posibilitate reală să combată cele susținute de victimă și să pună la îndoială credibilitatea acesteia și nici nu i s-a acordat posibilitatea să obțină efectuarea unui test ADN.

5. Interzicerea automată a exercitării drepturilor părintești prin hotărârea de condamnare la pedeapsa închisorii a fost sancționată de judecătorii Curții în cauza *Marcu c. României*, întrucât o asemenea interdicție este contrară dreptului ocrotit de **art. 8 din Convenție**.

6. În cauzele *Antică și Compania R., Papaianopol, Cârlan, Dumitru și Andreescu* a fost ridicată din nou problema ingerinței în **dreptul la liberă exprimare** al reclamantilor, garantat de **art. 10 din Convenție**, cu prilejul condamnării lor penale sau civile pentru săvârșirea infracțiunilor de insultă sau calomnie și condamnarea disproporționată. Absența sau insuficiența motivării condamnării, disproporționalitatea sancțiunilor aplicate, precum și lipsa caracterului necesar într-o societate democratică al ingerinței au constituit tot atâtea motive pentru care CEDO a condamnat statul român pentru încălcarea art. 10 din Convenție.

Incrimnarea insultei și a calomniei în Codul nostru penal ignora interesul public al afirmațiilor în cauză, contextul în care acestea erau făcute, precum și calitatea persoanei criticate⁴⁹. Aceste carențe, la care se adaugă și incertitudinea jurisprudențială generată de cele decise de Curtea Constituțională prin decizia nr. 62/2007⁵⁰ au fost oglinda unei necorelări flagrante a textelor art. 205-207 C.pen. și a modalității lor de aplicare cu exigențele art. 10 din Convenție și au stat la baza unui număr impresionant de condamnări ale țării noastre în fața Curții.

Cu toate că incompatibilitatea art. 205-207 C.pen. cu nevoia respectării dreptului la liberă exprimare a fost semnalată de către Curtea Europeană încă din 1999, odată cu pronunțarea în cauza *Dalban c. României*, a fost nevoie de șapte ani până la abrogarea insultei și a calomniei, prin Legea nr. 278/2006, și de alți patru ani până când insulta și calomnia să fie scoase clar și definitiv din sfera ilicitului penal și să fie lăsate să genereze doar litigii civile. Acest fapt s-a produs

⁴⁹ A se vedea Radu Chiriță, *Hotărârea Gabriel Andreescu c. România (plângerea nr. 19452/02) din 8 iunie 2010*, în *Curierul Judiciar* nr. 6/2010, p. 311.

⁵⁰ Publicată în M.Of., Partea I, nr. 104/12 februarie 2007.

odată cu decizia nr. VIII/18 octombrie 2010, pronunțată de Secțiunile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, în recurs în interesul legii, potrivit căreia „normele de incriminare a insultei și calomniei cuprinse în art. 205 și art. 206 din Codul penal, precum și prevederile art. 207 din Codul penal privind proba verității, abrogate prin dispozițiile art. I pct. 56 din Legea nr. 278/2006, dispoziții declarate neconstituționale prin decizia nr. 62 din 18 ianuarie 2007 a Curții Constituționale, nu sunt în vigoare”.

C. Autorități potențial responsabile. Statistici

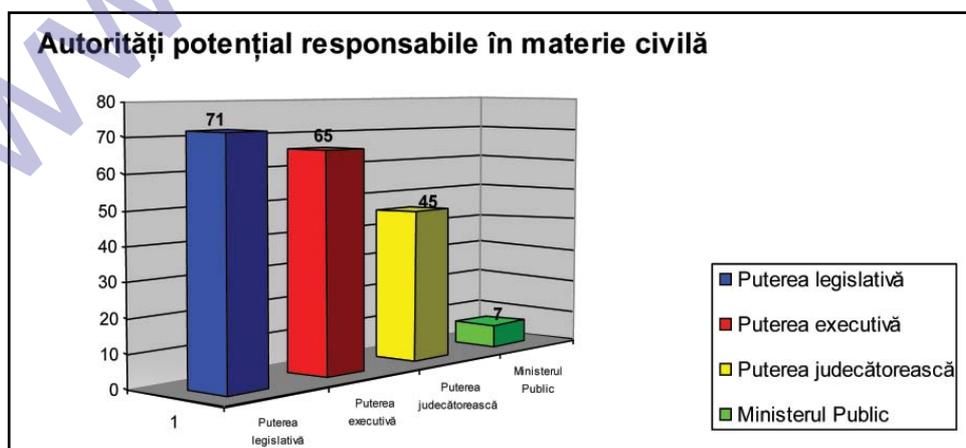
În concluzie, în perioada 1 ianuarie 2010 – 31 decembrie 2010, puterea legislativă este responsabilă în **79,26%** dintre cauzele în care s-au pronunțat hotărâri de condamnare (107 din 135), puterea executivă este responsabilă în **65,92%** (89 din 135 de cauze), puterea judecătorească în **54,812%** (74 din 135 de cauze), Ministerul Public pentru **15,55%** (21 din 135 de cauze), iar Curtea Constituțională este responsabilă pentru **0,74%** dintre condamnări (1 din 135 cauze).

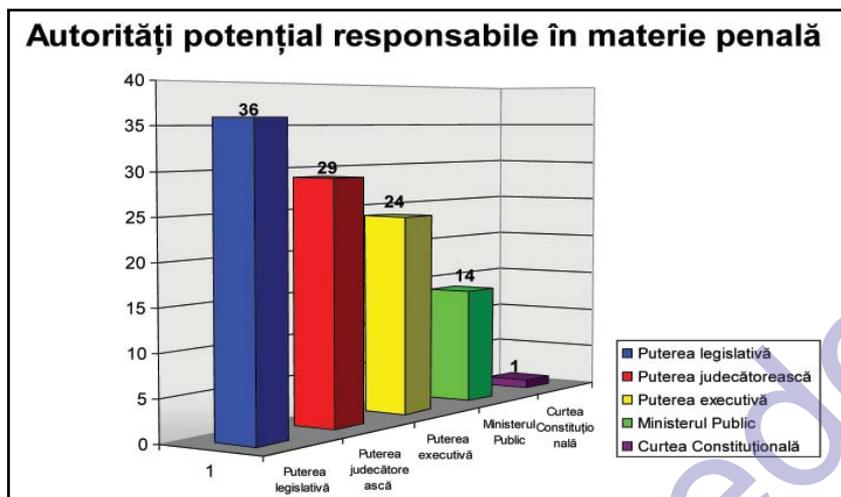
În proporție covârșitoare, responsabilitățile sunt concurente între cele trei puteri (legislativă, executivă și judecătorească) ori între două dintre acestea (legislativă și judecătorească, legislativă și executivă, executivă și judecătorească).

Raportând calculul la suma totală a responsabilităților, între puterile indicate, ierarhia are pe primul loc **puterea legislativă (36,65%)**, urmată de **puterea executivă (30,48%)**, **puterea judecătorească (25,34%)**, **Ministerul Public (7,19%)** și **Curtea Constituțională (0,34%)**.

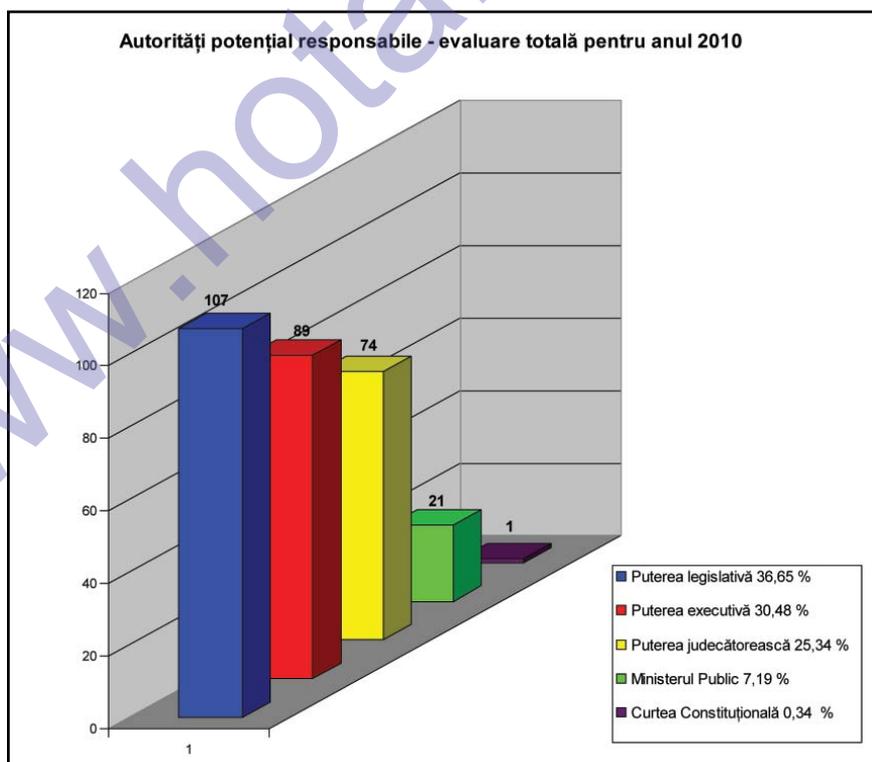
Puterea judecătorească răspunde, *singură*, pentru 11 condamnări, puterea executivă pentru 10 condamnări, iar puterea legislativă pentru 1 condamnare.

Autorități potențial responsabile în materie civilă	
Puterea legislativă	71
Puterea executivă	65
Puterea judecătorească	45
Ministerul Public	7
Autorități potențial responsabile în materie penală	
Puterea legislativă	36
Puterea judecătorească	29
Puterea executivă	24
Ministerul Public	14
Curtea Constituțională	1

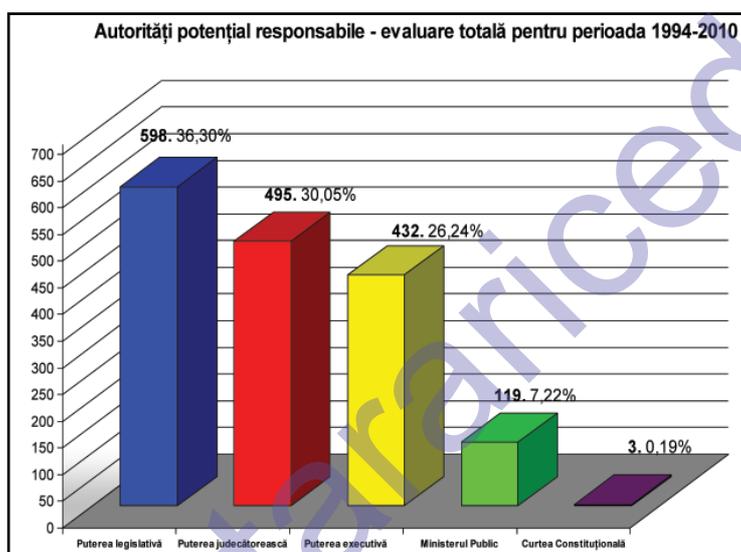

TOTAL materie civilă și penală în anul 2010		
Puterea legislativă	107	36,65%
Puterea executivă	89	30,48%
Puterea judecătorească	74	25,34%
Ministerul Public	21	7,19%
Curtea Constituțională	1	0,34%

TOTAL materie civilă și penală în perioada 1994-2010			
	Raportat la totalul de 719 cauze	Procent din totalul de 719 cauze	Procent din totalul responsabilităților
Puterea legislativă	598	83,17%	36,30%
Puterea judecătorească	495	68,84%	30,05%
Puterea executivă	432	60,08%	26,24%
Ministerul Public	119	16,55%	7,22%
Curtea Constituțională	3	0,42%	0,19%

Repartizarea culpelor în materie civilă 2010	Număr de cauze
Puterea executivă	9
Puterea judecătorească	4
Puterea legislativă	0
Puterea legislativă, Puterea executivă, Puterea judecătorească, Ministerul Public	1
Puterea legislativă, Puterea executivă, Puterea judecătorească	19
Puterea legislativă, Puterea executivă	32
Puterea executivă, Puterea judecătorească	4
Puterea legislativă, Puterea judecătorească	12
Puterea executivă Ministerul Public	0
Puterea legislativă, Puterea judecătorească, Ministerul Public	6
Puterea judecătorească, Ministerul Public	0

Repartizarea culpelor în materie penală 2010	Număr de cauze
Puterea legislativă, Puterea executivă, Puterea judecătorească, Ministerul Public	2
Puterea legislativă, Puterea executivă, Puterea judecătorească	4
Puterea legislativă, Puterea executivă	12
Puterea executivă, Puterea judecătorească	4
Puterea legislativă, Puterea judecătorească	5
Puterea executivă, Ministerul Public	1
Puterea legislativă, Puterea executivă, Curtea Constituțională	1
Puterea legislativă, Puterea executivă, Ministerul Public	0
Puterea judecătorească	7
Puterea executivă	0
Puterea legislativă	1
Puterea judecătorească Puterea executivă, Ministerul Public	0
Puterea legislativă, Ministerul Public	1
Puterea legislativă, Puterea judecătorească, Ministerul Public	8
Puterea legislativă, Curtea Constituțională	0
Puterea judecătorească, Ministerul Public	0
Ministerul Public	1

Analiza de specialitate din culegerile „Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României – Analiză, consecințe autorități potențial responsabile” a avut efecte pozitive în dreptul intern, dar și ecouri internaționale⁵¹.

⁵¹ A se vedea <http://www.euranet.eu/fre/Programme-complet/Programmes/Droits-de-l-homme-un-ouvrage-sur-les-multiples-condamnations-de-l-Etat-roumain>, <http://www.euranet.eu/fre>, <http://www.rri.ro/art.shtml?lang=6&sec=91&art=74512> - *Droits de l'homme: un ouvrage sur les multiples condamnations de l'Etat roumain* - Une étude rendue publique à la fin octobre constatait que pendant ces 15 dernières années, l'Etat roumain a été condamné par la Cour européenne des droits de l'homme pour presque tous les types de violation de ces droits. Selon cette étude, le Parlement, le Gouvernement et les tribunaux se partagent la responsabilité pour ces condamnations. Ces constatations sont en fait le résultat d'un ample ouvrage intitulé *Les décisions de la Cour européenne des droits de l'homme contre la Roumanie. Analyse et conséquences*, réalisé par une dizaine de jeunes magistrats roumains qui ont recensé toutes les causes à l'encontre de la

Este de remarcat faptul că Parlamentul României, prin **Legea nr. 29/2011** pentru modificarea și completarea Legii nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative⁵², a stabilit că proiectul de act normativ trebuie să instituie reguli necesare, suficiente și posibile care să conducă la o cât mai mare stabilitate și eficiență legislativă. Soluțiile pe care le cuprinde trebuie să fie temeinic fundamentate, luându-se în considerare interesul social, politica legislativă a statului român și cerințele corelării cu ansamblul reglementărilor interne și ale armonizării legislației naționale cu legislația Uniunii Europene și cu tratatele internaționale la care România este parte, precum și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

În activitatea de documentare pentru fundamentarea proiectului de act normativ se vor examina practica Curții Constituționale în acel domeniu, jurisprudența în materie a Curții Europene a Drepturilor Omului, practica instanțelor judecătorești în aplicarea reglementărilor în vigoare, precum și doctrina juridică în materie.

Când este cazul, se vor face propuneri de modificare și completare a actelor normative interne, ale căror dispoziții nu sunt concordante cu cele ale actelor internaționale la care România este parte sau nu asigură compatibilitatea cu dreptul comunitar ori se afla în contradicție cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Guvernul, în termen de cel mult 3 luni de la data comunicării hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului, prezintă Parlamentului proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea sau abrogarea actului normativ ori a unor părți ale acestuia care vin în contradicție cu dispozițiile Convenției europene a drepturilor omului și ale protocoalelor adiționale la aceasta, ratificate de România, și cu hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului.

Roumanie entre 1994 et 2009. L'ouvrage *Les décisions de la Cour européenne des droits de l'homme contre la Roumanie. Analyse et conséquences*, en 5 volumes a été officiellement lancé le 21 octobre 2010 lors d'une conférence à l'Académie Roumaine de Bucarest et d'une autre à Chișinău, capitale de la République de Moldova. C'est en fait la première fois que toutes les décisions de la Cour européenne des droits de l'homme sont traduites en roumain, résumées et réunies dans un seul ouvrage, complété par des statistiques et des conclusions.

⁵² Publicată în M. Of., Partea I, nr. 182 din 15 martie 2011.

[Toate paginile web citate în concluziile acestui studiu au fost accesate ultima dată la 15.04.2011.]